

Torsdagen den 9 november

Kl. 19.30

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

Förhandlingarna leddes till en början av fru andre vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)

Herr MAGNUSSON i Grebbestad (s):

Fru talman! Anledningen till att jag förra veckan anmälde mig till ett inlägg i denna debatt var den situation som inträffat i samband med att Facitkoncernen meddelat, att 2 800 anställda måste friställas. Av dessa har 450 sin sysselsättning i Strömstad. Original-Odhnerfabriken tillhör Facitkoncernen och tillverkningen består av räknemaskiner. Original-Odhner är den största industrin i norra Bohuslän och helt naturligt är oron för framtiden stor.

Förhandlingar mellan Facit och Electrolux har inletts och överenskommelse har träffats om sammanläggning under förutsättning att aktieägarna godkänner överenskommelsen. Någon garanti för att de 2 800 som måste lämna företaget i fortsättningen kan få arbete inom Electrolux har icke lämnats, men troligt är att 250 anställda i Strömstad får stanna kvar.

Arbetsstillfällena i norra Bohuslän är få. Konservindustrin har varslat om uppsägningar, och i Grebbestad upphör Abba-Fyrtornet med all verksamhet. Därmed blir ett fyrtiotal anställda utan arbete. Nya arbetstillfällen måste tillföras den norra delen av Bohuslän, om inte utflyttningen av den yngre arbetskraften skall bli så stor att åldersfördelningen blir ännu mer omöjlig än den är nu. För närvarande uppgår pensionärernas antal till 25 procent av befolkningen.

Propositionen 111, Hushållning med mark och vatten, kommer om någon vecka att utskottsbehandlas. Mycket stort utrymme har i propositionen reserverats för att belysa Västkustens problem. De orörda kusterna i norra Bohuslän skall lämnas fria från påverkan av behandlad industri. Däremot föreligger inget hinder för miljövänlig industri att etablera sig inom området. Från regeringens sida har bl. a. påpekats följande: "I den mån riktlinjerna för hushållningen med mark och vatten innebär restriktioner mot lokalisering av miljöstörande industri till vissa områden kan detta t. o. m. stärka motiven för ett regionalpolitiskt stöd till etablering av annan industri inom områdena.

Detta understrykes särskilt i propositionen, där det också framhålls att huvuddelen av dessa områden ligger i regioner där lokaliseringsstöd hittills har ansetts kunna utgå."

Jag vill särskilt understryka att för de kommuner som enligt riksplanen kommer att få s. k. bevarandeområden måste detta uttalande tillmätas den allra största betydelse. Det är icke några vildmarker eller

glesbygder det här är fråga om, utan det är bygder med alla förutsättningar att utvecklas.

Jag vill gärna påpeka att de åtgärder som regeringen föreslagit i form av förhöjda statsbidrag till kommunerna för att utföra olika slag av anläggningsarbeten är mycket välkomna. I första hand kommer sysselsättning att kunna ordnas, och för kommunerna ges det möjligheter att igångsätta byggandet av bl. a. avloppsreningsverk, vattenanläggningar osv.

Sysselsättningen inom stenindustrin har under många år varit vikande. Konkurrenten från utländska stenfirmor med tillgång till billig arbetskraft är besvärande. När det gäller upphandling för offentliga byggnader är det angeläget att alla vägar prövas för att de svenska stenarbetarna skall få sysselsättning. Jag har velat påtala dessa problem icke minst därför att när sysselsättningar är i fara hoppas så många på att regering och riksdag ingriper och tar ansvaret för insatser som de enskilda och de privata företagen icke förmår att göra.

Herr STRINDBERG (m):

Fru talman! Det är ofrånkomligt att det i en debatt som denna blir en hel del upprepningar. Men det är en sak som faktiskt tål att upprepas och det är att all arbetslöshet är oacceptabel ur såväl sociala som ekonomiska synpunkter. Detta gäller i allra högsta grad arbetslösheten bland de unga, som drabbas mycket hårt, dels genom sin ålder, vilket skapar speciella sociala problem, dels genom att de i stor utsträckning saknar försäkringskydd. En tillfällig arbetslöshet efter avslutad skolgång eller militärtjänst kan i början möjligen upplevas som en förlängd ledighet men – om arbetslösheten får vara en längre tid – som oförmåga från samhällets sida att klara deras situation. Under denna påtvingade sysslolöshet tillgriper alltför många av dessa ungdomar djupt olyckliga utvägar – om man skall kalla det utvägar. Genom snatteri och andra brott söker en del lösa bristen på pengar, och i gänget av kamrater i samma trista situation hamnar många dessutom i missbruk av såväl alkohol som narkotika. Jag beklagar djupt att unga människor råkar in i sådana förhållanden som på sikt kan åstadkomma skada och märka dessa ungdomar för livet.

I den i tisdags framlagda propositionen 125 redovisas en del åtgärder, som syftar till att minska arbetslösheten bl. a. bland våra ungdomar. Detta är i och för sig att hälsa med tillfredsställelse, och jag hoppas verkligen att åtgärderna skall leda till resultat, men låt oss – och detta är en vädjan till socialdemokraternas företrädare – vid sidan av de insatser som föreslagits ändå sätta in alla de generellt verkande medel som vi förfogar över för att så snabbt som möjligt kunna ge sysselsättning åt alla.

Det har i olika sammanhang påpekats att skillnaden mellan den registrerade arbetslösheten och den verkliga är stor, och detta gäller inte minst ungdomsarbetslösheten. Det har flera orsaker. Ungdomarna kommer ofta direkt från sin utbildning, och i avsaknad av praktik finner många det i längden helt meningslöst att gå till arbetsförmedlingen. Där finns ju ändå ingenting att få. Fru talman! Detta bekräftas av en intervju med en arbetsförmedlare i en av eftermiddagstidningarna i dag. På frågan hur ungdomarna skall få jobb svarar hon: "För det första får dom inte ge upp så snabbt. Dom ringer på fem tio jobb. När det inte går lägger dom

av. Dom orkar inte längre. Dom måste ringa på tjugo trettio jobb. Förr eller senare går det.”

Detta att ungdomarna saknar praktik är ett allvarligt problem, som särskilt måste beaktas vid utformningen av vår framtida utbildningspolitik. Många studerande ungdomar ingår i den dolda arbetslösheten. Trots goda teoretiska meriter, ofta ett flertal akademiska betyg, kan de inte få något arbete. I stället för att då registrera sig som arbetslösa fortsätter de sina universitetsstudier. De har ju då i alla fall studielån att leva på. Den lösningen är såväl ur den enskildes som ur samhällets synpunkt en dyrbar lösning. Fru talman! Med hänvisning till interpellationsdebatten tidigare i dag kan jag avstå ifrån att närmare belysa detta med statistiska siffror.

I kritiska lägen – och ur arbetsmarknadssynpunkt anser jag att vi har det för närvarande – måste samhällsansvaret gå före partitaktiska spekulationer och bedömningar. Och detta samhällsansvar kräver av oss, oavsett vi representerar regeringsparti eller opposition, att vi inte får lämna någon väg oprövad när det gäller att avskaffa eller i varje fall minska dagens arbetslöshet. Vi har nu många tiotusentals människor som varit arbetslösa längre eller kortare tid. Bakom varje enskilt fall i arbetslöshetsstatistiken står en individ, en människa, ofta en ung människa, för vilken arbetslösheten upplevs som en tragedi. Vi får inte glömma bort det, när vi diskuterar dagens situation.

Lyssna på rörelsen, heter det. Ja, gärna det, men låt oss främst lyssna till individen, till den enskilde, som befinner sig i den långa kön av arbetssökande, som anser sig ha berättigade krav på arbete och berättigade krav på att ansvariga politiker gemensamt söker samla sig till lösningar för att så snabbt som möjligt få bukt med arbetslösheten.

Jag har sysslat med politik ganska länge, och jag har därför stor respekt för de insatser som svensk socialdemokrati under årens lopp har gjort på skilda områden, men jag är besviken på dagens socialdemokrati, som intar så negativ attityd till åtgärder, som man rimligtvis ändå måste inse skulle bidra till en lösning av sysselsättningskrisen inom vårt näringsliv.

Utifrån såväl principiella som rent praktiska utgångspunkter vill jag hävda, att insatserna i första hand då måste inriktas på att förbättra näringslivets lönsamhet och investeringsvilja. Den ekonomiska politiken och näringspolitiken måste primärt inriktas på att skapa nya arbetstillfällen och trygghet i arbetet. Det är inte att driva något ensidigt företagarintresse att hävda detta, för på denna punkt kan inte föreligga någon som helst skiljaktighet mellan företagarintresset och de anställdas – för att inte tala om de arbetssökandes. Vi har alltid inom moderata samlingspartiet hävdat att tryggheten för löntagarna ligger i bärkraftiga företag, och utvecklingen har understrukit riktigheten i denna uppfattning.

Jag behöver, fru talman, inte gå in på de förslag som moderata samlingspartiet och regeringen redovisat för att lösa dagens situation på arbetsmarknaden. De har redan redovisats under debatten. Men jag kan inte underlåta att i korthet kommentera proposition nr 125 på en punkt, nämligen när det gäller uttaget av ATP-avgift under 1973. Regeringen föreslår ett oförändrat avgiftsuttag på 10,5 procent i stället för 10,75 procent. Förslaget är blygsamt med tanke på den snabba tillväxten av

Nr 114

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

AP-fonderna, men det är ändå ett tecken på ett klokt omtänkande. I våras dristade jag mig att i konjunkturstimulerande syfte föreslå en minskning till 9 procent under 1973. I debatten här i kammaren fick jag då av regeringspartiets företrädare höra att det inte fanns anledning att under löpande avgiftsperiod ändra på av riksdagen fastställda avgifter. Regeringsförslaget på den här punkten är inte något speciellt djärvt grepp, men ändå ett hälsotecken.

Låt mig i det här sammanhanget med anledning av finansministerns yttrande i går, att den uteblivna höjningen av ATP-avgiften beror på att regeringen avser att lägga nya avgifter på näringslivet, säga till regeringen: Var försiktig när ni utnyttjar näringslivet som mjölkko! En ko som sinar ger inte mjölk ens om man sparkar på den.

Jag sade förut att jag är besviken på socialdemokratin, som nu är så fastlåst i sina positioner när det gäller förslag av mera generell karaktär. Jag tror att den besvikelsen kommer att delas av många, om regeringen även denna gång inte bara drar ut på behandlingen av oppositionens förslag utan även säger nej till dem. De arbetslösa väntar sig med all rätt att regeringen skall pröva alla tänkbara lösningar för att komma till rätta med arbetslösheten. Att vid sidan av de åtgärder som regeringen nu föreslagit också exempelvis avstå från att höja löneskatten skulle säkerligen mera långsiktigt få de positiva effekter, som vi alla hoppas på.

Herr AUGUSTSSON (s):

Fru talman! Tiderna förändras. För ett par timmar sedan hörde jag i samband med familjedebatten en moderat säga här i talarstolen, att förslaget att förkorta arbetstiden är utmärkt. Det var första gången, måste jag tillstå, som jag hört något sådant ifrån det hållet. Men det var inte detta jag skulle tala om nu.

En av våra rationaliseringsexperter i det här landet, Ulf af Trolle, har sagt att oavsett vilken regering vi har så är vi nu i en situation där vi antingen måste gå över till hel statssocialism med fullständigt reglerad produktion, eller gå tillbaka till vad som gällde på 1950-talet. Om påståendet görs för att döva samvetet med tanke på alla människor som slås ut från sin försörjning eller om det är ett medvetet provocerande uttalande vet jag inte, men det leder mig ändå att tänka på den rollfördelning som vi har i samhället och om inte tiden är mogen för en scenförändring.

Företagen rationaliserar bort människor av för dem naturliga företags-ekonomiska skäl utan att veta var de avskedade skall få någon ny anställning. Samhället måste ta hand om de utslagna utan att veta om någon ny anställning finns för dessa människor. Hela proceduren är på något sätt omänsklig och ovärdig ett välfärdssamhälle som vårt. Många av de utslagna har stora svårigheter att få någon ny anställning. Arbetsvården måste många gånger gripa in, och av dem som arbetar på våra skyddade verkstäder har upp till 90 procent förut haft varaktigt yrkesarbete men av olika anledningar blivit utslagna.

Om vi inte bara lägger företagsekonomiska aspekter på det hela utan även försöker göra en total kalkyl, så kanske vi finner att vi håller på med något som inte bara är omänskligt utan i högsta grad oekonomiskt.

Exempelvis, om ett företag investerar och rationaliserar bort halva arbetsstyrkan, då kan det vara en företagsekonomiskt sett lysande affär. Men om vi väger in vad det kostar att ta hand om de utslagna på det ena eller andra sättet, så kanske det ekonomiskt sett är en dålig affär.

Den slutsats jag vill komma till är att vi måste söka oss fram till en ordning där näringsliv och samhälle fungerar med mera samstämmiga värderingar och målsättningar. Vattentäta skott mellan stat och näringsliv måste nu brytas upp.

Finns det några förutsättningar för en sådan här tanke? Eller är marknadskrafternas dynamik och ensidigt företagsekonomiskt tänkande oskiljaktiga ledstjärnor för våra företagsledare?

En multinationell företagsledare sade i en tidning följande: "Vinsten är enda beviset på att man lyckats. Om man bromsar marknadskrafterna begränsar man samtidigt dynamiken i företaget och samhället." Han fortsätter sedan och talar om hur liten makt ledarna för de internationella företagen egentligen har. "Den enda verkliga makt Unilever och andra multinationella företag har är makten att investera eller ej, att nyanlägga eller friställa. Men den makten har vilken lokal företagare som helst."

Just det. Den makten har vilken företagare som helst. Frågan är bara hur vi skall lösa problemet, när den makten får alltför negativa följder för de anställda och för samhället.

De borgerliga partierna har tyvärr bitit sig fast vid att ger vi bara lätnader åt företagen så går allt av bara farten. Men jag tror inte på att de borgerligas bud på 2 eller eventuellt 5 miljarder till näringslivet löser den här problematiken. Utslagningsprocessen skulle ändå fortsätta lika hårdhänt för den enskilda människan, och detta har jag svårt att acceptera, när jag fortfarande vill tro att människan i alla fall är det centrala i vårt politiska arbete.

Om vi menar allvar med talet om att utveckla vår demokrati, så skall vi ta vara på det allt större intresse för vårt näringsliv som växer fram hos stora grupper i samhället vilka ser på näringslivet inte bara företagsekonomiskt utan också samhällsekonomiskt och ur trygghetssynpunkt.

Därför måste samhället och anställda alltmer komma in i bilden. Jag tycker att statsministern utvecklade dessa synpunkter härvidlag ypperligt i går. Vi har här kommunernas intresse, och vi har framför allt de anställdas intresse, för vad som sker med våra företag. Detta intresse är helt annorlunda än det var för något tiotal år sedan. Ett företag betraktas inte längre enbart som en juridisk enhet, utan det gäller mer och mer anställda med familjer, som skall ha rätt att existera och känna trygghet i sitt jobb. Här räcker inte bara ensidiga företagsekonomiska värderingar.

Det är mot denna bakgrund som förslag kommer att läggas fram om större insyn, om mer medbestämmanderätt osv. Jag skulle här vilja framföra ytterligare en tanke, som kanske chockerar. Vi har något som kallas kommunal förköpsrätt till mark. Varför skulle vi inte också kunna ha något sådant som statlig förköpsrätt till företag? Jag tror nu inte att en statlig förköpsrätt till företag skulle användas över hövan, men den skulle vara ett led i arbetet att ge oss bättre insyn i vad som sker inom näringslivets ibland mycket mörklagda transaktioner. Vi har fått uppleva

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

så mycket av dramatik och omställningar i vårt näringsliv att man kan ställa frågan: Vem eller vilka krafter styr den industriella utvecklingen här i landet?

Den nationella känslan är ju numer inte alldeles hundra procentig hos våra kapitalägare, så även i det här fallet kunde det vara bra att veta vad som sker, och framför allt vad som håller på att ske. Kommunerna har här ett påtagligt intresse, enär förflyttning eller nedläggning av en industri kan ha en förödande inverkan på berörd kommun. Många exempel på det skulle kunna dras fram.

Fru talman! Jag har som synes ingen övertro på en borgerlig lösning av problemet hur vårt samhälle och näringsliv skall gestaltas, trots att även arbetsgivarna har engagerat sig hårt för att åstadkomma regimskifte – till nytta för vem?

En borgerlig regering, som redan har skissats i pressen, är för de grupper av anställda som jag representerar inget ljus framtidsperspektiv. Oppositionens främsta företrädare har i den här debatten på intet sätt tagit mig ur denna tro.

Fru talman! Den fackliga och politiska arbetarrörelsen har hårt fått lära sig att gå genom vågorna av egen kraft, och jag tror det är säkrast att räkna med att det kommer att förbli på det sättet.

Herr LÖFGREN (fp):

Fru talman! Regeringen har nu sent omsider lagt fram sin proposition med förslag till konjunkturstimulerande åtgärder. Vi hade hoppats att regeringens förslag skulle ha framlagts redan vid höstriksdagens början, och dröjsmålet framstår nu som så mycket mera svårförståeligt, då man finner att propositionen dagtecknats den 20 oktober. Var det möjligen så, att man inom regeringen först ville veta vad oppositionen hade att komma med, innan man slutgiltigt bestämde sig för vad man skulle föreslå?

Många är kanske förvånade över att talesmän för näringslivet inte ger uttryck för en mera påtaglig tillfredsställelse, när nu regeringen synes satsa så mycket på näringslivet för att lätta på det besvärande trycket och få ett ökat intresse för investeringar. De nu framlagda förslagen innebär ju 1 500 miljoner kronor mer i ökade satsningar – och det är mycket pengar – förutom de åtgärder som tidigare vidtagits för att komma till rätta med problemen i samband med den ovanligt sega lågkonjunkturen. Varför är man då inte mera positiv?

Enligt min uppfattning är det inte svårt att finna svaret på en sådan fråga. Inom stora delar av näringslivet råder en bristande tro på framtiden. För att skildra situationen i samband med regeringens åtgärder i syfte att stimulera benägenheten att göra investeringar inom näringslivet har det inte saknats mer eller mindre fantasifulla liknelser. Bilden av den törstiga hästen som inte vill dricka är väl en av de bästa.

Varför vill då hästen inte dricka? Med andra ord: Varför denna bristande framtidstro, som håller tillbaka investeringsbenägenheten, som medför tveksamhet att nyanställa medarbetare, att satsa på nya produkter eller ge sig in på nya marknader? Om man bemödar sig att sätta sig in i de mindre och medelstora företagens aktuella situation, är det inte så svårt att finna orsakerna.

Lönsamheten inom de flesta företag har nått en oroväckande låg nivå. Ett högt kostnadsläge och den ytterligt besvärande konjunkturen har pressat ned möjligheten att genom självfinansiering satsa på framtiden. Ja, men nu går det ju så lätt att låna till investeringar och nu ges ju betydande lättnader för den som vill ta chansen, kan man invända. Det är nog gott och väl. Men våra företagare känner ett ansvar för att investeringarna skall vara lönsamma även på längre sikt, annars kan man inte betala sina skulder och behålla sina anställda -- långt mindre anställa nya medarbetare. Det går inte att avfärda denna faktor med att säga att våra företagare är benägna att kasta yxan i sjön.

Till och med i konjunkturinstitutets nyligen avgivna rapport lägger man märke till ett uttalande som det kan vara befogat att beakta. Man säger där på s. 147: "Härtill kommer emellertid inflytande av förändringar av vad som går under namn av 'företagsklimat' och 'förtroende'-faktorer." Visserligen tillägger man att detta inflytande svårigen låter sig kvantifieras, men även med detta försiktiga tillägg har ett fullt berättigat konstaterande gjorts.

Vad kan vi då i riksdagen göra och vad skulle regeringen kunna göra för att medverka till att framtidstron bland våra företag förbättras? Låt mig ge några exempel:

Undvik att göra arbetskraften dyrare än vad avtalsparterna avsett. Låt bli att nu höja löneskatten.

Ge våra företag -- särskild de mindre och medelstora -- en tillförsikt om att de maktavande inte kommer att ensidigt utnyttja kreditåstramning när konjunkturen vänder uppåt. Företagen kommer alltför väl ihåg den järnhårda kreditpolitiken under den föregående konjunkturuppgången, och det bör inte förvåna om man nu ser om sin likviditet i stället för att satsa mera riskvilligt kapital.

Undvik att göra lån av pengar dyrare än nödvändigt. Särskilt den långa räntan kommer här i blickfältet.

Förbättra möjligheterna att varaktigt få krediter -- särskilt för de mindre och medelstora företagen.

Ge även i övrigt de mindre och medelstora företagen i olika avseenden det stöd som deras betydelse inom samhällsutvecklingen förtjänar.

Inom detta åtgärdsområde kan det bland annat pekas på följande:

Mera hjälp till företagareföreningarna, till produktutveckling, till marknadsföring -- inte minst för exporten -- och till vidareutbildning av företagsledare.

Låt bli att göra tillvaron mer komplicerad än nödvändigt genom undvikande av onödigt byråkratiskt trassel med blanketter, redovisningar och svårhanterliga bestämmelser. Reklamskatten är ett exempel på hur byråkratiskt trassel försvårar för företagen.

Jag vill också nämna hur betydelsefullt det är att de tillämpningsföreskrifter beträffande ställiga upphandlingar, som skall övervägas av Kungl. Maj:t, verkligen ger möjlighet för mindre och medelstora företag att vara med om leveranserna.

En annan betydelsefull fråga är hur man skattemässigt skall lösa de problem som uppstår då företag skall överlämnas till en yngre generation.

Från samhällets sida satsas nu på miljöförbättrande åtgärder inom

industrin. Såvitt man kan bedöma innefattar emellertid inte heller de nu föreslagna, vidgade stödåtgärderna en möjlighet att få hjälp till inre miljöförbättringar. Jag tänker bl. a. på åtgärder för att bekämpa buller genom kringbyggnad av maskiner och liknande angelägna förbättringar av ljudabsorberande art inom arbetslokaler. Här borde det vara angeläget att tänka om.

I den allmänna företagsdebatten blir det lätt så, att man från olika håll främst tänker på de stora företagen, som genom sin särart har en viss given marknad. Visserligen uppstår ibland betydande problem av krisartad natur även i sådana företag, men då får samhället gripa in. Med hänvisning till de ofta betydande vinstredovisningarna från stora företag är det för många ensidiga betraktare frestande att göra antagandet, att företagen i allmänhet har nära nog obegränsade möjligheter att bära nya kostnader.

Även om det förvisso förekommer fall där samhället ingriper för att rädda sysselsättningen vid mindre och medelstora företag, som inte klarar sig i påfrestningar av skilda slag, så är beståndet av de mindre och medelstora företagen en faktor i vår produktion som i det stora hela varit och är ovanligt hårdig och i stånd att överleva kriser. En skäligen lönsamhet och självfinansiering har varit hörnstenar i denna betydelsefulla del av samhällsuppbyggandet. Nu är det risk för en allvarlig försvagning av grunden. Det måste vi från samhällets sida beakta och handla därefter.

Det kanske kan vara överflödigt att närmare belysa de mindre och medelstora företagens betydelse för vår samhällsekonomi och sysselsättning. Låt mig bara nämna att företag med upp till 100 anställda under den senaste tioårsperioden har svarat för nära 40 procent av den totala sysselsättningen och att av landets ca 200 000 företag omkring 140 000 har mindre än fem anställda. Detta bör nog vara en tankeställare för dem som ensidigt håller fast vid selektiva åtgärder som stöd och stimulans vid konjunkturpåfrestningar.

En alltför ensidigt selektiv stödpolitik får en viss karaktär av brandkärsutryckning när det redan har börjat brinna. Det brukar sägas att en klok brandchef arbetar mest framgångsrikt genom åtgärder som förebygger brand. Det ligger mycket i denna liknelse, även när det gäller vårt näringsliv och sysselsättningen.

Låt oss visa vår uppskattning av våra företagares insats. Visst förekommer det misslyckanden bland enskilda företagare, som tvingas friställa medarbetare. Fördenskull borde de kunna förskonas från att löpa gatlopp i massmedia och stämplas som hjärtlösa individer. Å andra sidan är det lika omdömeslöst att betrakta en framgångsrik företagare som utsugare och profitör. Vi måste akta oss för att idealet för en företagare skulle bli en medelmåttigt framgångsrik person, som nätt och jämnt kan hålla rörelsen flytande.

Framgångsrika företagare kan ge stabila företag, till glädje för både anställda och samhället.

Herr BLOMKVIST (s):

Fru talman! Det är frestande att inledningsvis mycket kort kommentera de synpunkter som framförts av den senaste talaren. Jag hade först

tänkt att avstå, men jag tycker att det finns anledning att göra några kommentarer.

Herr Löfgren talade om att vi skall sätta värde på de insatser som småföretagarna gör. Jag kan personligen deklarerat att jag har den största respekt för de insatser som småföretagarna har gjort och, hoppas jag, kommer att göra.

Jag kommer från ett län, där den allra största delen av löntagarna är sysselsatta inom småföretag. Det finns ingen regering – det är väl alldeles uppenbart – som på något sätt skulle vilja jaga dessa människor så som herr Löfgren vill ge intryck av att socialdemokraterna gör. Jag tror att det skulle vara ytterst värdefullt, om vi i fortsättningen kunde undvika sådana misstänkliggöranden, trots att vi nu står inför en valrörelse 1973, där det självfallet finns ambitioner hos de borgerliga partierna att ta regeringsmakten – en ambition som skall finnas hos alla partier, även de borgerliga. Just detta med förtroendeklyftan mellan näringslivet och den svenska arbetarrörelsen har av de talesmän från de borgerliga partierna som också är engagerade i vissa företagarföreningar givits sådana former, att man lätt kunnat få intrycket att det parti som jag representerar inte skulle vilja stödja småföretagens utveckling.

Beträffande löneskatten vill jag säga till herr Löfgren att jag länge varit fackligt engagerad, vilket naturligtvis givit mig en hel del kunskaper. Jag har suttit vid förhandlingsbord, där det dröjt flera dygn innan man kommit fram till resultat, ett resultat som vanligen har varit en kompromiss. När man lämnat detta förhandlingsbord har representanterna både från arbetstagersidan och från företagersidan haft vetskap om att nästa gång man gör upp ett avtal kommer en del av de företag som nu funnits med i bilden att saknas. Man har nämligen redan då kunnat utgå ifrån att det inte blir möjligt för dessa företag att bära de ökade kostnaderna.

Det är alltså inte bara den fackliga rörelsen som haft vetskap om detta utan även representanterna från företagersidan. Varför har man då slutit sådana avtal? Det har funnits flera skäl härtill. Man har naturligtvis gjort det för det första för att få en uppgörelse och för det andra för att i någon mån kunna lyfta löneläget så att de människor som arbetar inom dessa branscher skulle få en tillfredsställande levnadsstandard. Och jag har inte något år, när jag arbetat med detta, kunnat konstatera att de löneökningar som fallit ut under avtalsperioden har hållit sig inom ramen för den centrala uppgörelse som träffats, utan under pågående avtalsperiod har det skett en löneglidning på mellan 3 och 4 procent.

Mot bakgrund av denna erfarenhet har jag en känsla av att man vill på något sätt utnyttja detta med löneskatten och hävda att den är en kostnad som företagarna under inga förhållanden kan bära. Även om jag är fullt medveten om att varje procent som läggs på i ett visst kostnadsläge skapar problem anser jag att man inte skall driva diskussionen så långt att man hävdar att detta nästan skulle betyda undergång för det svenska näringslivet. Så är inte fallet – det vet jag och det vet herr Löfgren också. Men samtidigt är det klart att man inte skall underlåta att understryka att löneskatten ändå kom till därför att vi ville åstadkomma någonting – i första hand för att verkligen se till att de grupper som

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

behöver ha en skattelindring skall få det.

Jag skulle, fru talman, kunna ge några exempel till på att det icke är så som herr Löfgren ville göra gällande, att vi inte har förståelse för de problem som småföretagen arbetar med. Herr Löfgren tog exempel på att det saknades förutsättningar för småföretagen att få lån. Ja, jag har en förteckning här på alla de möjligheter som småföretagarna kan utnyttja. Vi har exempelvis företagarföreningarna — det är ju en satsning från statsmakternas sida. På samma sätt är det när det gäller kapitalförsörjningen; det finns en rad olika lånefonder som staten har skapat för att ge småföretagarna möjlighet att förse sig med kapital. Och bara det att detta har genomförts tycker jag visar att socialdemokratin har ett stort intresse för småföretagarna och vill stödja dem i deras fortsatta utveckling.

Fru talman! Efter dessa korta kommentarer skall jag gå över till att hålla det anförande som jag ursprungligen tänkt hålla.

Jag vill allra först uttala uppfattningen, att till de stora sociala målsättningarna hör naturligtvis de regionala problemen. Genom den aktiva sysselsättningspolitiken har man på olika sätt sökt skaffa arbeten till människorna i stället för människor till arbetsplatserna. I detta mångskiftande arbete har även ingått en lokaliseringspolitik och beredskapsarbeten av olika slag. Sådana strävanden har närmast syftat till att skapa sysselsättning där människorna finns. Det är även här fråga om ett stort trygghetsarbete som pågått under många år.

För att ytterligare förbättra människornas möjligheter att få sysselsättning ute i de olika delarna av landet har man sökt att på olika områden understödja industrins utveckling. Riksdagen har dessutom för en tid sedan ansett det nödvändigt att sprida ut olika slag av statlig verksamhet till en rad orter i landet.

Jag hörde i kväll att regeringen har bestämt sig för att flytta penninglotteriet till Visby, och jag har också hört en kommunalman från Visby uttala att det var just vad Gotland behövde för att skapa förnyad entusiasm för en utvidgning av sysselsättningsmöjligheterna i regionen. Det är alltså en fortsättning på de beslut som riksdagen tidigare har fattat. Genom sådana insatser har regeringen och riksdagen ytterligare velat öka möjligheterna att skapa bärkraftiga regioner med en väl differentierad arbetsmarknad och en tillräcklig social och kulturell service.

I det sammanhanget har det också alltid varit mycket väsentligt att försöka åstadkomma ett vidgat samarbete mellan samhälle och näringsliv. Detta gäller såväl lokalt som regionalt och på riksnivå. Det har dock under en längre tid framstått som nödvändigt med en utökad planering och en förstärkt planhushållning av mera övergripande slag. Därför är det med stor tillfredsställelse som jag nu välkomnar regeringsförslaget om fysisk rikspanering och regional utveckling. Jag tycker det finns anledning att rikta ett tack till regeringen för det arbete som nu redovisats för riksdagen. Det lär inte finnas någon annan regering som lagt fram liknande förslag för sitt parlament.

Innan jag tar upp några regionalpolitiska frågor från Skaraborgs län vill jag säga något om en väsentlig fråga, som nästan helt saknas i riksplanen. I riksplanarbetet har man ännu inte hunnit kartlägga Vänerkustens

förutsättningar som havskust när det gäller industrilokaliseringar. Då skall vi komma ihåg att Väneren har karaktär av innanhav – när det gäller kommunikationer, tätorter, naturresurser och näringsliv – vilket gör området likvärdigt med stora delar av havskusten. Väneren bör därför i dag kunna betraktas som en förlängning av Västkusten. I och med att Trollhätte kanal räddas utgör Vänerkusten ett utmärkt alternativ till Västkusten när det gäller industrilokalisering. Härtill kommer att Väneren har väsentlig betydelse för den västsvenska regionen, kanske främst som sötvattentäkt och friluftsområde. Jag vill därför mycket starkt understryka behovet av en lösning på planeringsproblemen runt Väneren.

Redan nu har glädjande nog berörda länsstyrelser runt Väneren tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att undersöka Vänerkustens lämplighet som lokaliseringsområde. Planstudien kan sammanfattas i följande punkter:

1. Väneren som recipient och vattentäkt
2. Väneren som farled och hamn
3. Näringsliv och sysselsättning längs Vänerkusten.
4. Tätorter och service
5. Natur- och kulturvård
6. Fritidsbebyggelse

Det är glädjande att hela detta arbete genomförts i samarbete med departementet och planverket. Tillsammans med representanter för dessa viktiga organ arbetar här arbetsgruppen med ett för hela Vänerregionen betydelsefullt utredningsarbete. Hittills har kanske berörda länsinvånare inte märkt så mycket av detta betydelsefulla arbete, men jag är övertygad om att utredningsarbetet efter hand kommer att uppmärksammas alltmer. De frågor arbetsgruppen arbetar med blir nämligen allt viktigare för Vänerlänens invånare. Därför är det min förhoppning att departementschefen och hans medarbetare på alla sätt kommer att understödja arbetsgruppens betydelsefulla utredningsarbete.

Fru talman! De väsentliga nyckelorden för en tillfredsställande regionalpolitik är att skapa balans mellan skilda delar av vårt land. Vi vet alla att det i dag finns en irriterande ojämlikhet i människornas levnadsvillkor. Det kan vara att arbetslösheten är hög. Det kan vara att inkomsterna är för låga. Det kan vara att servicen inte är tillräckligt utbyggd. Mot denna bakgrund krävs i första hand i framtiden en helhetssyn på regionalpolitiken. Syftet med den regionalpolitik som presenteras i proposition nr 111 är att människorna i de olika regionerna skall kunna erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter, liksom också tillgång till social, kommersiell och kulturell service i god miljö.

Jag har naturligtvis inget att erinra emot regeringsprogrammets förslag för att uppnå dessa mål. Jag vill dock i detta sammanhang framföra några synpunkter på det länspolitiska handlingsprogrammet för Skaraborgs län. De av länsstyrelsen uppdragna riktlinjerna för länets utveckling framstår som ganska väl avvägda. Länsstyrelsens prognos för befolkningsutvecklingen till 1980 har av departementschefen skurits ned från 276 000 till mellan 260 000 och 270 000 invånare, dvs. minskats med cirka 10 000. Jag har svårt att tro på en sådan kraftig nedjustering av länsstyrelsens planeringsnivå. Hittills föreligger det ändå en ganska bra överensstämmelse mellan den verkliga befolkningsutvecklingen och den prognostise-

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

rade utvecklingen sedan 1967.

Denna positiva befolkningsökning har säkerligen också kunnat bidra till en utjämning av obalanser beträffande sysselsättningsmöjligheterna i skilda kommuner i länet. Men fortfarande kvarstår de strukturella problemen. Enligt preliminära beräkningar har sysselsättningen inom jordbruket i Skaraborgs län minskat med 7 000–8 000 personer mellan 1965 och 1970 eller med cirka 1 500 personer per år, dvs. med ett efter svenska förhållanden mycket bra och stort företag per år. Dessutom kan man räkna med att det blir en liknande utveckling under 1970-talet. Prognoserna talar bl. a. om att 12 000 personer kommer att vara sysselsatta inom jord- och skogsbruk år 1980 mot något mer än det dubbla 1965.

I länsprogrammet räknar man med att den minskade sysselsättningen inom jordbruket fram till 1980 kommer att kompenseras genom beräknade 5 000 nya arbetstillfällen inom industri- och byggnadsverksamhet och med drygt 7 000 nya arbetstillfällen inom servicenäringsarna. Det finns trots allt starka samband mellan invånarantalet i en region och positiva värden på inkomst, sysselsättning och servicenivå. Jag vill här ge några exempel på detta. Först och främst är medelinkomsten i Skaraborgs län lägre än genomsnittet för hela riket. Så var t. ex. medelinkomsten 1970 för riket 20 923 kronor och för Skaraborgs län 19 364 kronor. Endast tre län, Jämtlands, Gotlands och Kalmar län uppvisar ett lägre antal skattekrönor per invånare än Skaraborgs län. För den kvinnliga arbetskraften ligger sysselsättningsgraden betydligt under riksgenomsnittet. Av samtliga kvinnor är 29,8 procent yrkesverksamma i riket som helhet, medan siffran för Skaraborgs län är 27,3 procent. Skulle vi nå upp till samma sysselsättningsgrad som i riket i övrigt skulle det krävas drygt 3 000 fler arbetstillfällen för kvinnor.

Mot denna bakgrund och med tanke på att länet även i fortsättningen beräknas ligga utanför stödområdet kommer det att vara angeläget att länsstyrelsens regionalpolitiska målsättning i Länsprogram 70 blir föremål för statliga stödinsatser av olika slag, exempelvis genom utlokalisering av statlig verksamhet till Skövde-regionen.

Jag vill vidare framhålla att även på sikt kommer med all säkerhet de agrara näringarna att inta en framträdande plats i länets näringsliv. I dag svarar länet för ca 10 procent av den samlade jordbruksproduktionen i riket, och andelen väntas öka under 1970-talet. Inför bl. a. en sådan utveckling har länsstyrelsen ansett det nödvändigt att bygga upp Vara kommun till ett regionalt centrum. Denna kommun har under en lång följd av år haft en mycket negativ befolkningsutveckling. Det är därför nödvändigt att åtgärder vidtages för att differentiera näringslivet och öka sysselsättningen inom den industriella sektorn i denna kommun. En sådan nödvändig utveckling bör kunna understödjas genom samhälleliga insatser på olika områden. Därför bör staten nu medverka till att Vara utvecklas till ett regionalt centrum i en för landet och länet betydelsefull region.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Herr Blomkvist kunde inte låta bli att – innan han gick

in på det han hade planerat att säga – ta upp något av vad jag sade i mitt anförande. Jag fick precis samma impuls att gå i polemik när jag lyssnade på den talare som hade ordet före mig. Jag avstod emellertid eftersom jag ansåg att det inte var någon idé att bemöta de synpunkter hos denne talare som jag i och för sig hade invändningar mot.

Jag ansträngde mig att beskriva läget på ett mycket måttfullt sätt men samtidigt ge en tydlig förklaring till att det inte funnits anledning att räkna med den investeringsbenägenhet som ni i ert parti kanske hade hoppats på.

Det jag sade om förtroendekrisen framfördes på ett som jag ansåg övertygande sätt. Man ger tyvärr en felaktig bild av det ansvar som företagen känner när man gör gällande att de avskedar folk utan att det egentligen finns någon anledning härtill.

Om herr Blomkvist hade lyssnat på vad jag sade hade han funnit att jag inte kritiserade möjligheterna att låna. Jag sade att man borde skapa möjligheter att varaktigt låna pengar. Det är ett önskemål som jag tror kan vara väsentligt också för herr Blomkvist.

Jag sade även att man bör låta bli att höja löneskatten. Herr Blomkvist menar att jag därmed ville göra gällande att den beslutade höjningen skulle vara så fantastiskt betydelsefull. Jag har inte sagt att höjningen av löneskatten är avgörande när det gäller företagets möjligheter att fortleva.

Herr Blomkvist redogjorde för sina rika erfarenheter av förhandlingar. Jag har också deltagit i avtalsförhandlingar i åtminstone 30 år, och även om jag tydligen inte har lika stora erfarenheter som herr Blomkvist på detta område tycker jag att vi ömsesidigt skall försöka förstå varandra. Gör vi det tror jag att det skall gå väsentligt bättre i framtiden.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Fru talman! Till det sista vill jag bara säga att de korta kommentarer jag inledningsvis gjorde tydligen ändå inte framfördes förgäves. De synpunkter som herr Löfgren nu sist anförde har jag ingen anledning att polemisera mot. Jag är övertygad om att det på 1970-talet mer än någonsin kommer att krävas ett förtroendefullt samarbete mellan löntagarna, företagen och samhället.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag är mycket tacksam för de senaste synpunkterna som herr Blomkvist här framfört. Men jag är också av den uppfattningen att skall det bli ett sådant samarbete, måste man från ert partis sida och från ledande håll ge klara uttryck för att man tar avstånd från alla de glåpor och alla de tillvitelser som i olika avseenden fällts gentemot företagare, som trots sina väsentliga ansträngningar inte har kunnat klarat sig undan nödvändigheten av att friställa medarbetare. Gör ni detta, så att företagen känner att de har någon som håller dem om ryggen även uppifrån högsta ort, tror jag att de kan få ett förbättrat förtroende och samtidigt också kan tro på framtiden.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Fru talman! Det förefaller som vi ändå till slut skulle bli ganska eniga. Jag kan försäkra herr Löfgren att i den mån jag kan hjälpa till, skall jag göra vad jag kan för att vi inte skall använda sådana uttryck som herr Löfgren har reagerat mot. Då utgår jag samtidigt från att herr Löfgren vill medverka till att han och hans företrädare inte kommer att göra sådana utfall mot socialdemokratin som man ändå med beklagande har uppmärksammat under de senaste månaderna.

Herr SJÖNELL (c):

Fru talman! Som redan framhållits av flera talare i denna debatt innebär regeringens nu framlagda konjunkturpaket delvis en omvändelse i fråga om tidigare deklarerad uppfattning. Omvändelsen som består i ett försiktigt beträdande av den generella konjunkturbekämpningens väg är emellertid uppenbarligen en omvändelse under galgen — den svåra arbetslöshetens tryck — och markerar sålunda inte något ideologiskt omtänkande.

Den socialistiska grundsynen finns uppenbarligen kvar, denna syn som under de senaste årens besvärliga sysselsättningskris demonstrerats så handgripligt i behandlingen av näringslivet. Filosofin är kort men lättbegriplig. Företagen skall hållas kort lönsamhetsmässigt, och genom deras sålunda ökade beroende av extern finansiering skaffar sig regeringen ökat inflytande över företagets investeringsriktning genom selektiva lockelser av olika slag. Att denna politik lett till att näringslivets, främst industrins, investeringsförmåga och/eller investeringslust blivit katastrofalt låg och i skrämmande hög utsträckning helt uteblivit tycks inte bekymra. Några nämnvärda åtgärder syftande till allmän lönsamhetsförbättring inom svenskt näringsliv syns inte till i regeringens konjunkturpaket och var väl heller inte att förvänta. Sin grundläggande inställning till näringslivets villkor släpper man inte.

Det är väl heller inte att förvänta, att regeringen, främst herrar Palme och Sträng, nu skall beklaga de beskyllningar för ansvarslöshet, nonchalans och andra fula tillmälen som man överöste oppositionen med förra hösten i samma konjunktursituation. Det ekonomiska lättsinnet, nonchalansen etc. gällde då de förslag till generella åtgärder i syfte att minska arbetslösheten som oppositionen lade fram och som regeringen nu delvis accepterat, trots att generella åtgärder för 12 månader sedan fick alla dessa olycksbådande epitet.

Om det, fru talman, över huvud taget finns en vägledande maxim för regeringen tycks denna kunna koncentreras i den gamla sentensen: "När far super är det rätt."

Det finns alltså anledning att med tillfredsställelse konstatera att far, dvs. herr Sträng, den här gången bildligt talat inte behöver suppa ensam igen utan att det finns möjlighet för oppositionen att besvara åtminstone ett par av hans skålar. Det är sålunda ett steg i rätt riktning, när herr Sträng föreslår att AP-avgiften inte skall höjas ytterligare nästa år, som redan beslutats. Han påstår att den skärpning som härigenom uteblir betyder en lättnad för näringslivet med ca 200 miljoner kronor. Herr Sträng underlåter dock att tala om att det är en fördubbling av

sysselsättningsavgiften, även kallad arbetsgivaravgift, som han samtidigt välsignar samma näringsliv med. Det blir en ytterligare belastning på detta med ungefär det tiodubbla eller med drygt 2 000 miljoner kronor.

Om herr Sträng som uppenbarelse i sinnevärlden har en poetisk förebild, kan jag för min del återfinna den hos Runeberg i "Fänrik Ståls sägner". Där beskrivs en figur som i många sammanhang var svårt fruktad av både vänner och fiender, den ryske kosacköversten Kulneff. Om honom säger Runeberg att "han kysste och han slog ihjäl med samma varma själ". Det förefaller som om något liknande skulle kunna sägas om vår svenske Kulneff, herr Sträng.

Jag påpekade nyss, fru talman, att regeringen, trots sin tillfälliga omvändelse under galgen, ingalunda lämnat sin grundläggande ideologi och dess konkreta uttryck i vad gäller inställningen till näringslivet och dess villkor. Ett påfallande element i denna ideologi har alltid varit likgiltigheten för småföretagarnas förhållanden och bristande intresse för att stimulera denna företagarkategori genom bl. a. just generella metoder. Det skall visst erkännas – och det gör jag gärna – att regeringen tagit och genomfört många initiativ, som framför allt varit inriktade på den mindre och den medelstora industrin. Men dessa åtgärder har nästan uteslutande varit inriktade på att hjälpa småföretagarna att hjälpligt klara de smållar som dessa företag fått av ekonomiska åtstrammingsåtgärder som regeringen satt in och vilkas verkningar hårdast, brutalast och i första hand träffat just småföretagarna. Jag behöver i detta sammanhang bara nämna den strypsnara som lades om halsen på småföretagarna genom 1968–1970 års idiotstopp på kreditmarknaden, kombinerat med en skyhögt ränta.

När regeringen har ansett sig tvungen att sätta in åtstrammingsåtgärder av olika slag har man alltså bekymrat sig föga eller intet om att sådana åtgärder hårdast slår just mot småföretagarna.

En parallellitet i agerandet återfinns i regeringens handlande när man i stället sätter in stimulansåtgärder. Då bekymrar man sig inte heller i någon nämnvärd mån om småföretagarna. Regeringens nu aktuella förslag bär klart vittnesbörd härom. En i och för sig bra investeringsstimulans utgör förslaget om ett med 10 procent höjt investeringsavdrag för maskinbeställningar och maskininköp under tiden fram till den 1 juli nästa år. På lång sikt kan detta uppenbarligen bidra till att öka sysselsättningen genom positiva följder av indirekt slag, men på kort sikt torde väl inköpta, högautomatiska maskiner, sannolikt i stor utsträckning importerade, knappast ge så förskräckligt många nya arbetstillfällen – omgående.

De företag som kan utnyttja detta skatteavdrag får emellertid en ökad ekonomisk styrka och konkurrenskraft, vilket självfallet är tillfredsställande och verkar positivt, som sagt, på lång sikt. Men vilken stimulans och ökad ekonomisk styrka av motsvarande slag vill regeringen ge de många svenska företag, som inte kan tillgodogöra sig skatteförmånen i fråga därför att de icke kan uppvisa några skattepliktiga vinster eller bara obetydliga sådana? Den allt övervägande mängden av våra småföretag, som ännu inte hämtat sig från djupfrysningsåren 1968–1970, hör till denna grupp, och om dem bekymrar man sig som sagt föga, vare sig när

det gäller stimulanser eller när det gäller att dämpa stötar. Och ändå har dessa företag en utomordentlig betydelse, icke minst i fråga om sysselsättningen. Det kan vara värt att påminna om att när det gäller industrin, så svarar de små och medelstora företagen för bortåt 60 procent av den totala sysselsättningen och för ungefär samma andel av den totala industriproduktionen.

Det är, fru talman, alldeles uppenbart, att om den investeringsstimulans som det nu höjda investeringsavdraget på maskiner är avsett att vara skall få effekt på sysselsättningen något så när omgående, måste en motsvarighet till dessa investeringsavdrag skapas för de många företag som icke kan tillgodogöra sig stimulansen i fråga till följd av dålig lönsamhet och uteblivna vinster eller därför att de är nystartade. En sådan motsvarighet kan ett investeringsbidrag vara, ett bidrag som utgår under samma tid som avdraget får utnyttjas, dvs. fram till den 1 juli 1973, och som fastställs till sådan nivå att det som ekonomiskt bidrag motsvarar det höjda investeringsavdragets effekt.

Jag skall liksom i fjol återkomma med motion i denna riktning och hoppas uppriktigt på bättre förståelse för nödvändigheten att med en sådan metod stärka och stimulera de mindre företagens mäktiga, men ännu alltför latent sysselsättningspotential och samtidigt ge dem litet rättvisa och jämlikhet. Avslaget på fjolårets motion var inget annat än den obotfärdiges förhinder.

En annan utomordentligt viktig betydelse som ett investeringsbidrag insatt i tid kan få är dess effekt på nyetablering av företag. Ett av de mest oroande inslagen i den svenska ekonomin just nu, i själva verket det mest oroande, är den upphörande nyetableringen av företag. Den samhälls-ekonomi, som inte längre tillförs kontinuerlig förnyelse genom en cyklisk process utmärkt av att nya företag ständigt kommer till allteftersom gamla företag läggs ned eller fusioneras bort, är en sjuk ekonomi och hotas ganska snart av tvinsot. Speciellt viktigt är det att industrin kontinuerligt uppfräschas genom nya skott på den gamla stammen.

Av naturliga skäl måste merparten av de nya skotten utgöras av småföretag startade av någon entusiastisk människa med en idé. Alla våra storföretag och världskoncerner har detta enkla ursprung, och man behöver i sammanhanget bara påminna om sådana namn som Lars Magnus Ericsson - företaget mera känt under namnet L M Ericsson - de Laval, Sven Winquist, Gustaf Dalén m. fl.

Det är emellertid i dag utomordentligt kostsamt för en enskild person att starta ett företag, framför allt ett tillverkningsföretag, och alla ekonomiska tillskott, framför allt sådana som bidrar till att öka det i begynnelsen oftast alltför otillräckliga egna kapitalet är av stor betydelse. Ett investeringsbidrag av det slag jag nyss skisserat skulle med stor säkerhet verka så pass stimulerande att det för en människa i valet och kvalet att "bli sin egen" t. o. m. skulle kunna bli ett incitament till att verkligen sätta i gång.

Jag skulle, fru talman, eftersom den avstannande företagsetableringen är ett framför allt på lång sikt så ytterst allvarligt problem, vilja uppehålla mig något ytterligare härvid. Skjutur inte trädet nya skott förtvinar det ganska snart. Detta är en allmängiltig sanning speciellt tillämplig på det

ekonomiska livet. Vi borde alltså vara överens om att med alla upptänkliga medel söka uppmuntra företagsetableringar. Men vilka människor är lämpligast, äger den största entusiasmen, viljan att övervinna alla hinder och har därtill den goda hälsa som krävs för att starta och utveckla ett litet företag? Dessa egenskaper återfinns i särskilt hög grad hos unga människor, och det är på ungdomen vi måste satsa, om det svenska företagarrådet på nytt skall kunna förmås att skjuta gröna skott.

Det kan i sammanhanget vara intressant med en liten tillbakablick. Den period i vårt lands historia, då den största nyetableringen av företag ägde rum var under och omedelbart efter den stora arbetslöshetskrisen på 1930-talet.

Det var framför allt arbetslösa ungdomar, som med hjälp av släktingar och goda vänner startade små tillverkningsföretag runt om i landet i källare, i garage, ja, t. o. m. hemma i köket. Det var då huvuddelen av den svenska småindustrin uppstod, och här finns med företag vilkas produkter i dag är världsberömda och tillför landet stora och värdefulla valutainkomster. De människor, oftast ungdomar, som startade och utvecklade dessa företag, hade många gånger en mycket blygsam utbildning, sällan mer än 6-årig folkskola. Men begåvning och entusiasm kompenserade bristen på utbildning till fromma för dem själva och för det svenska samhället.

Det är visserligen sant att det i dag inte går att starta en aldrig så liten industri bara genom att — som det ofta gick till på 1930-talet — sätta upp en maskin i en källare och börja tillverka olika slags detaljer. I dag krävs det mera pengar och framför allt mera utbildning. Den tekniska utvecklingen har gått så hastigt, att tillverkningsprocesserna blivit betydligt mer komplicerade än tidigare, och dessutom ställer marknadsföringen helt andra krav än tidigare. Men dagens ungdom har fått och besitter helt andra och gedignare kunskaper än 1930-talets, och antalet begåvningar är säkerligen inte lägre. Men entusiasmen då, den egenskap som 1930-talets ungdom jämte begåvning kompenserade den bristande utbildningen med? Ja, nog besitter dagens ungdom samma rika mått av entusiasm som forna dagars, när den finner en uppgift att rikta sin entusiasm emot.

Det gäller alltså att ge företagandet, uppgiften att "bli sin egen", så positiva förtecken att unga människor med entusiasm kan känna sig manade att satsa på eget företagande.

Det finns många märkliga likheter mellan dagens situation och läget i början av 1930-talet. Vi kämpar mot besvärliga sysselsättningsbekymmer, strukturförändringar äger rum inom näringslivet och arbetslösheten drabbar särskilt hårt ungdomen. Den s. k. kohandeln betydde mycket för den svenska samhällskroppens förmåga att tillfriskna ekonomiskt på 1930-talet, och jag tror att den framför allt hade stor betydelse psykologiskt, därför att tillförsikten, inte minst bland företagarna, vände åter.

Jag föreslår icke någon ny kohandel i dag, 40 år senare, av bl. a. det skälet att historien aldrig upprepar sig. Men jag vädjar till alla med inflytande och framtidsperspektiv, och inte minst till regeringen, att med alla medel och i alla lägen söka väcka så många som möjligt av våra om

sin framtida försörjning så ovissa ungdomar till intresse för det egna företagandet som lämplig utkomst. Ett beslut att verka i denna riktning betyder materiellt inrättandet av särskilda ekonomiska stimulanser till ungdomar som vill etablera sig som företagare i form av startbidrag och liknande, men även kompletterande kostnadsfri specialutbildning m. m. Ideologiskt innebär förverkligandet av en sådan målsättning att det från högsta håll görs fullt klart att den som driver ett företag är en hedervärd och även önskvärd person och att lönsamhet och vinst är faktorer och begrepp som ur det gemensamma samhällsintressets synpunkt är minst lika väsentliga som t. ex. utdebitering och hälsovård.

Fru talman! Ungdomen och företagsamheten är två mäktiga välståndsfaktorer värda att satsa mera på än det mesta annat.

Herr GÖRANSSON (s):

Fru talman! Det skulle naturligtvis varit mycket intressant att här ha en diskussion med herr Sjönell. För det första är det alltid intressanta områden han rör sig kring och för det andra är han inne i kammaren. De andra två jag hade tänkt ta upp litet synpunkter med, herrar Helén och Fälldin, är tyvärr inte i kammaren, så det blir en ensidig debatt jag får föra med dem.

Men låt mig säga till herr Sjönell som en replik, att vi inom socialdemokratiska partiet inte är motståndare till våra företagare. Vi försöker inte driva ut dem, utan vi är lika medvetna som herr Sjönell och alla andra om att vi behöver vår industri inte bara i dag, utan även i framtiden, för att vi därmed skall kunna ge arbete och öka vårt välstånd. Det finns ingen tvekan om detta. Det här var en svartmålning som jag inte hört från centerpartiet förrän i dag. Jag har hört den från andra partier, men inte från centern så tydligt som just här.

Fru talman! Västmanland har på ett par punkter under denna allmänpolitiska debatt kommit i blickpunkten. Först citerade herr Helén Västmanlands Folkblad i skattefrågan, sedan var det herr Fälldin som ifrågasatte regeringens förslag till regionplaner och frågade: Vem är det som kan planera bäst för Västmanland – är det regeringen eller är det västmanlänningarna själva?

När det först gäller herr Helén och Västmanlands Folkblad vill jag gratulera honom för att han läser vår lilla tidning. Men jag vill nog be herr Helén att när han i fortsättningen läser Västmanlands Folkblad skall han inte falla in i vanan att bara läsa rubrikerna, som vi gör i våra kvällstidningar. I Västmanlands Folkblad är rubriken bara en liten punkt i det vi vill ha sagt i hela artikeln. I artikeln försöker vi analysera, diskutera och informera allmänheten om vad det är vi håller på med i det politiska arbetet och hur vi vill göra förändringar.

Om herr Helén hade läst fortsättningen av artikeln – och det tror jag han har gjort – skulle han ha sagt att med de svar som byggnadsarbetarna fick angående den skatteförändring, som sker vid nyår, var de nöjda. Jag är ganska säker på att om de borgerliga partierna varit positiva till en marginalskattesänkning när vi tog skattepropositionen i våras och därmed också de borgerliga tidningarna varit med och fört ut informationen till människorna i det här landet så hade den rubriken i Västmanlands

Folkblad varit onödig. Då skulle människorna haft klart för sig att för vanliga arbetstagare innebär den skattereform vi nu får en sänkning av skatten med 100 kronor i månaden, och det är en hel del pengar. Man kan också säga att det är mer än 2 000 kronor i ökad årsinkomst.

Herr Fälldin kom i sitt anförande i går in på Västmanland i det avsnitt som behandlade regionalpolitiken. Han sade ungefär att han tror att västmanlänningarna själva har lättare att avgöra hur befolkningskoncentrationen i de olika delarna av Västmanland skall se ut och hur befolkningen skall fördelas till andra orter och att regeringen och vi som sitter i våra bänkar i riksdagen egentligen inte vet mycket om detta. Efter vad jag kan förstå ville han därmed föra i bevis att det är regeringen som har planerat och gjort ett program för oss i Västmanland, när det i själva verket är tvärtom. Allt det material som ligger bakom denna stora lunta på 1 700 sidor är förslag och önskemål från västmanländska kommunalmän, landstingsmän, länsorgan osv.

Vid rundresor i kommunerna har vi träffat många kommunalmän – och det är ju trots allt socialdemokratiska kommunalmän i ledningen i tio av de elva blocken i länet – och fått klart för oss deras reaktion på regeringens förslag, och den är positiv. Regeringen har förstått de problem som finns även i det högindustrialiserade Västmanland och har på punkt efter punkt följt de förslag till åtgärder som vi från vårt parti fört fram.

Vi har alltså bara träffat positiva kommunalmän – socialdemokratiska naturligtvis – positiva landstingsmän, och t. o. m. vår landshövding har under de senaste dagarna klart uttalat att de planeringsramar och förslag till åtgärder som regeringen har lagt fram är så realistiska och framsynta man kan begära.

Vad är det då som är centralt för oss i Västmanland och vad är det vi upplever som positivt i regeringens förslag? Det allra väsentligaste är hur man skall ordna det för den enskilda människan så att hon kan utnyttja de olika, låt mig kalla det välfärdskomponenter, som vi i dagligt tal brukar benämna arbete, service, miljö, och hur vi skall kunna göra detta tillgängligt för invånarna i vårt län. Därför bygger, som jag sade, handlingsprogrammen på Västmanlands länsprogram, som har utarbetats av vår länsstyrelse i samarbete med kommunerna. Vi kan alltså påstå att programmet har kommunal och lokal förankring och bygger på de lokala och regionala förutsättningar vi har.

Planeringsramarna för befolkningstillväxten görs tånjbara. Och varför det? Jo, det är naturligtvis för att medge skilda handlingsalternativ i länet.

Men programmet innehåller också en plan för hur vi skall utveckla den regionala strukturen. Vi har orter av olika karaktär, alltifrån enindustriorter som Hallstahammar, Surahammar och Skinnskatteberg, till orter med mycket mera differentierat näringsliv. Vi har på orter med en industri ingen möjlighet att skaffa olika andra industrier för att åstadkomma en mera flexibel arbetsmarknad. Men vi i Västmanland tror att vi genom uppbyggande av goda kommunikationer och genom samarbete flera kommunblock emellan skall kunna lösa dessa för den enskilda människan så viktiga frågor, nämligen att kunna erbjuda olika

Torsdagen den
9 november 1972

Allmänpolitisk
debatt

slag av arbete, lätt eller tungt, så att alla kan få ta del av välfärden.

Det tredje förslaget i handlingsprogrammet, som vi också ser positivt på i Västmanland, är att det under den närmaste tioårsperioden skall tillskapas ett stort antal nya arbeten och en utökad service för människorna. Det är sådant som vi hemma i länet kan önska oss. Men vi vet också att vi inte ensamma skulle kunna klara detta inom länet. Det är tack vare en slagkraftig regering, som är beredd att lagstifta om en utjämning via kommunalskatter och annat, som man kan förverkliga de önskemål som finns i Västmanland liksom säkerligen också inom alla andra län i vårt land.

Herr Fälldins tal om att planeringen bäst kan skötas av västmanlänningarna själva tycker jag i och för sig är riktigt. Men vi kan inte själva stå för verkställandet. Det är detta som framstår som ett beklagligt faktum när man läser förslagen i centerns program för åstadkommande av en bättre regional balans i vårt land. Man hittar där mängder med lösryckta citat, en del faktiskt hämtade direkt från den socialdemokratiska partikongressen i höstas. Men det är ett hopkok av stödåtgärder, synpunkter och krav utan att man på något enda område mer än beträffande befolkningstalen klart har uttalat hur genomförandet skall ske, vem som skall betala osv. Ja, herr Fälldin, jag tror att det är genom ett samarbete mellan staten, länet, kommunerna och näringslivet som vi socialdemokratiska västmanlänningar även i framtiden skall bidra till att förverkliga målsättningen arbete, service och miljö åt människorna i Västmanland.

Låt mig bara till sist säga att vi mycket positivt upplever de ändrade stödbestämmelser som nu skall kunna gälla för våra norra länsdelar i Sala- och Fagerstaregionen. Den skarpa avgränsningen mot Dalarna har ibland varit till förfång för oss i lokaliseringshänseende, men med de uppmjukningar som nu skett och som skall komma Sala-, Fagersta- och Hebyregionerna till del tror jag att vi får möjligheter att klara den målsättning som jag tidigare har talat om.

Herr ÅSLING (c):

Fru talman! Dagens debatt kring de regionalpolitiska frågorna äger rum mot bakgrund av 1960-talets allvarliga misslyckanden inom samhällsplaneringen. Det karakteristiska för 1960-talets samhällsutveckling, som man ännu på väsentliga områden inte har frigjort sig från, var att de politiska besluten grundades på en rad föreställningar och prognoser utan inbördes sammanhållning och utan en total politisk utvärdering. Det måste vara ett för socialdemokratin närmast generande faktum att man ännu i dagens regionalpolitiska debatt inte har detta klart för sig. Om man analyserade samhällsutvecklingen med större lyhördhet och någon ödmjukhet inför uppgiften, skulle man bättre förstå realiteterna bakom centerns riksplan och förstå att ute i verkligheten kan inte den kampanj om bristande trovärdighet, som man startat mot centerns riksplan och som herr Göransson nyss gav ett litet bidrag till, uppfattas som annat än den obotfärdiges förhinder. Vore det inte bättre att bygga vidare på den vilja till samförstånd kring planeringsmål och förutsättningar som dock i de flesta sammanhang präglade länsstyrelsernas arbete med Länsprogram

70? Regeringen ger nu intryck av att vara så fångad av de föreställningar och prognoser som präglat dess hittillsvarande politik att man med fog kan ifrågasätta viljan att bryta med den gamla fördomsfulla koncentrationspolitiken.

Den styrning av bostadsbyggandet som sker kan i det här sammanhanget vara en god illustration till vad jag vill säga. I Jämtlands län, vårt nordligaste genuina inlandslän, har bostadsbyggandet under hela 1960-talet och hittills under 1970-talet varit en av de "smala sektorerna" i samhällsutvecklingen och begränsat de lokaliseringpolitiska åtgärdernas effekt. När man studerar utvecklingen under 1960-talet inom denna sektor, slår det en vilken anmärkningsvärd brist på proportioner det är mellan bostadsbyggandet i Jämtlands län och genomsnittet för landet.

Den här snedvridningen har hållit i sig. I föl t. ex. producerades i Jämtlands län 10,2 lägenheter per 1 000 invånare, medan riksgenomsnittet var 13,2 lägenheter per 1 000 invånare. I expansiva regioner som Stockholms län och Malmöhus län var motsvarande siffror 16,1 respektive 14,2. Det är väl möjligt att den ändrade situationen inom bostadssektorn redan i år förändrar dessa proportioner. Under alla förhållanden får man hoppas att det nya regionalpolitiska handlingsprogrammet skall innebära en radikal omprövning av styrningen av bostadsbyggandet. Det hittillsvarande systemet inom denna sektor har lika litet som koncentrationspolitiken i övrigt stöd hos medborgarna. Det är den slutsats man får dra av den aktuella situationen på bostadsmarknaden.

Det intressanta i sammanhanget är emellertid vilka prognoser och föreställningar som legat till grund för t. ex. den nuvarande styrningen av bostadsbyggandet. Det är en fråga som vi mycket gärna skulle vilja ha svar på i Jämtlands län, där vi har en bestämd vilja till fortsatt utveckling och där vi har allmän politisk samling bakom t. ex. den befolkningsmål-sättning som framförs i Länsprogram 70.

När man analyserar samhällsutvecklingen under 1960-talet, står det fullt klart att socialdemokratin inte har något emot koncentrationen i samhället. Det är uppenbart tvärtom en av hörnstenarna i den socialistiska ideologin -- bara koncentrationen sker inom och till den offentliga sektorn. Med en tredjedel eller mer av landets totala resurser bakom ryggen -- dvs. hela den offentliga sektorn -- har regeringen inte tvekat att främja koncentrationen, något som vi nu börjar skönja effekterna av på skilda sätt. Näringslivet har med regeringens goda minne uppmuntrats till expansion enligt dessa principer, och samhället har fått ta på sig minusposterna i kalkylen i form av samhällsinvesteringar och service. Även den enskilde har självfallet fått lämna sin tribut i form av allt längre restider till arbetet, försämrad boendemiljö och ökade kostnader.

Nu har alltså det hänt att reaktionen mot denna utveckling även kommit till kanslihusets kännedom, och på vårt bord ligger förslaget till regionalpolitiskt handlingsprogram. Innebär då detta den radikala omprövning av samhällets utveckling som centern länge förespråkade? Ja, i vissa avseenden är det ett lovvärt aktstycke, men i andra avseenden är programmet en besvikelse mot bakgrund av de erfarenheter man har ute i landet.

Stort intresse har knutits till befolkningsramarna i regeringens

program liksom i centerns förslag. Detta är förklarligt, eftersom de uppställda befolkningsramarna får tas som uttryck för den politiska viljan och ambitionen. Regeringens befolkningsramar har ett intervall, som är förknippat med ett stort frågetecken. Osäkerheten blir inte mindre av den reservation som anförs i propositionen. Under återopande av osäkerheten i planeringstalen framhåller nämligen departementschefen att "på skilda nivåer (bör) finnas en planeringsberedskap för att möta de problem som uppstår om utvecklingen tar andra vägar än talen visar".

Om utvecklingen tar andra vägar! Vem har ansvaret för utvecklingen om inte regeringen? Som uttryck för den politiska viljan och ambitionerna är detta ett mycket märkligt konstaterande.

Det är orealistiskt att, som centern, förorda en befolkningsökning med 100 000 människor i skogslänen, hävdar man nu från regeringens sida. Varför är det så? Är det mer realistiskt att denna befolkningsökning tillförs storstäderna? Har inte politikerna här att träffa ett val? I mitt län, Jämtlands län, upplevdes den befolkningsmålsättning som arbetades fram inom Länsprogram 70 som ett minimalalternativ med hänsyn till möjligheterna att inom länet upprätthålla en rimlig samhällsservice.

Jag vill här till herr Göransson säga att det i Jämtlands län liksom tydligen i Västmanland rådde politisk enighet omkring Länsprogram 70, som hade stöd i allt väsentligt av länets kommunalmän. Men beträffande Jämtlands län har det märkliga hänt att regeringen i sin proposition har nonchalerat den målsättning som det fanns politisk enighet kring inom Jämtland. Och detta finner vi mycket anmärkningsvärt! Man frågar sig om den nedtrappning i ambitionsgrad jämfört med Länsprogram 70 som här skett skall köpas till priset av en hårdare koncentration inom länet och om det är därför man frångått länsstyrelsens rekommendationer även beträffande regionala tillväxtcentra. Jag vill säga att regeringens alternativ härvidlag inte är ett rimligt och realistiskt eller – för att använda en i gårdagens debatt populär term – trovärdigt alternativ i Norrlands inland med dess stora avstånd och särskilda problem.

Självfallet är det nu betydelsefullt att det startar en konstruktiv debatt om hur de uppställda målsättningarna skall uppnås. Det finns därvid särskild anledning återkomma till de speciella förhållanden som råder i Norrlands inland, där befintliga resurser av skilda slag måste tillvaratagas bättre än hittills. Det kan gälla naturresurser såsom en god boende- och fritidsmiljö, och det kan gälla samhällsinvesteringar av skilda slag i skolor, i inlandsbanan osv. Det finns med andra ord ett omfattande fält för en konstruktiv debatt och egentligen litet utrymme för en konfrontationspolitik, som i sig själv inte löser några gamla problem, men väl skapar nya.

Herr HUGOSSON (s):

Fru talman! Någon har sagt att den svåraste motståndare vi politiker har att brottas med är den verklighet som vi lever i, och förvisso är detta sant. Inte minst upplever vi det i dag, då vi på grund av strukturomvandling och en alltför långsam takt i konjunkturuppgången brottas med en arbetslöshetssituation som på intet sätt är acceptabel.

Å andra sidan får man inte underlätta det för sig genom att beskriva

verkligheten falskt. Hur många år har vi inte fått höra talas om den kraftiga expansion som föreligger i våra storstadsområden och den överhettning som kännetecknar desamma! Förvisso var denna beskrivning riktig under 1950-talet och under den första hälften av 1960-talet. Men den som har analyserat utvecklingen i storstadsområdena från mitten av 1960-talet finner att talet om den kraftiga expansionen i storstadsområdena är och förblir en myt.

När vi förra året i riksdagen diskuterade propositionen om lokaliseringsamråd förde jag fram dessa synpunkter och hävdade att vi i framtiden inte kunde räkna med någon kraftig befolkningsökning och inte heller med en ökad efterfrågan från industrisidan på arbetskraft i storstadsområdena. Men i debatten reagerade man starkt från centerpartiets sida och anklagade mig för att jag ville slå vakt om en fortsatt expansion i storstadsområdena. Det instrument som vi förra året skapade och kallade arbetsmarknadsstyrelsens delegation för lokaliseringsamråd *fungerar inte som styrintstrument och kan saklöst försvinna; det har inte någon praktisk effekt eftersom det inte föreligger något som helst lokaliseringstryck på storstadsområdena.*

Såväl i sin riksplän som i den politiska debatten försöker centerpartiet fortfarande göra gällande att en överhettning föreligger i storstadsregionerna och att befolkningstillväxten fortfarande pågår. Det är, fru talman, en falsk beskrivning av verkligheten. Det är också falskt när centerpartiets ledare i debatten i går försökte göra gällande att regeringen tidigare har understött industrilokalisering till storstadsområdena. Jag skulle vara tacksam om någon av de få centerpartister som just nu finns i kammaren kan ge mig ett enda exempel på ett enda företag som har lokaliserats till ett enda storstadsområde genom regeringens medverkan. Jag kan ge åtskilliga exempel på företag vilkas expansion förlagts utanför storstadsområdena, företag som har utlokalisrats från storstadsområdena. Man skall inte beskriva verkligheten falskt. Låt mig, fru talman, något beskriva den verklighet som vi har i storstäderna i dag. Jag skall börja med Stockholms kommun, vår huvudstad. Den har i år t. o. m. september månad haft en befolkningsminskning på över 18 000 invånare. Det innebär ett utflyttningsöverskott på över 20 000 människor. För hela år 1972 kan man vänta sig att befolkningsminskningen i Stockholms kommun kommer att vara minst 20 000. Är det expansion, centerpartister?

För Stockholms län har befolkningstalet i stort sett varit oförändrat under året. Det innebär en kraftig utflyttning, då födelseöverskottet under senare år har legat mellan 7 500 och 8 000. I centerns riksplän säger man att man inte vill vara med om någon utflyttning från Stockholms län, i varje fall uppgav fru Söder det i går kväll. Man tillåter en befolkningsökning i Stockholms län på 64 000 fram till 1980. Men om vi tänker oss att nuvarande utflyttning inte avstannar innebär den siffran att det trots allt måste bli en utflyttning av befolkningen från Stockholms län om man följer centerns riksplän. För ni skall väl ändå inte vara så centralistiska att ni avser att förbjuda människorna i Stockholms län att föda barn? Eftersom det normala födelseöverskottet under senare år har varit ca 8 000 blir det på en tioårsperiod en befolkningsökning på omkring 80 000.

Låt mig exemplifiera verkligheten från min egen region. Göteborgsområdet. Göteborgs kommun har hittills i år haft en folkminskning på 7 600 människor, och för hela 1972 kan man räkna med en befolkningsreduktion på mellan 8 500 och 9 000 människor. För hela Storgöteborgsområdet har vi samma situation som i Stockholms län, dvs. oförändrade befolkningstal, vilket alltså med tanke på födelseöverskottet innebär en flyttningsförlust på mellan 4 500 och 5 000 människor detta år. Är Storgöteborg enligt centerpartiet fortfarande en överhettad region? Där har vi i dag 4 000 arbetslösa, vi har 3 000 tomma lägenheter och vi har gott om mark och lediga lokaler för industri och näringsliv. Vi har som sagt haft en kraftig utflyttning från regionen. Är det fortfarande expansion i det storstadsområdet? Jag vill sluta verklighetsbeskrivningen med den sista storstadsregionen, Malmö-Lundregionen. Under de tre första kvartalen i år har Malmö kommun förlorat 3 700 invånare, och totalt för året tyder prognoserna på en befolkningsminskning på 4 600 personer – alltså en flyttningsförlust på bortemot 6 000 människor. Stagnation kännetecknar Malmö-Lundregionen, som i år noterar en folkökning som helt svarar mot ett beräknat födelseöverskott på omkring 2 000. Inte heller för det minsta av de tre storstadsområdena kan man tala om vare sig expansion eller överhettning. "Nå", säger kanske någon, "de siffror Hugosson nu presenterar är ett resultat av den dämpade konjunktur vi befinner oss i." Men så är inte fallet, även om siffrorna för året kanske i någon mån påverkas av näringslivets dämpade expansion.

Låt mig slå fast att den utveckling vi noterat under 1972 till stor del är strukturellt betingad. Jag skall belysa detta för centerpartisterna här med några siffror från Göteborgsområdet. Under perioden 1960--1965 ökade antalet sysselsatta inom industrin i Göteborgsområdet med 14 000 personer, men under senare delen av 1960-talet, dvs. mellan 1965 och 1970, minskade antalet industrisysselsatta i Storgöteborg med 2 400. Bortsett från den tunga verkstadsindustrin har samtliga industrigrenar under senare hälften av 1960-talet minskat sitt behov av arbetskraft. Vi har fått ett relativt ensidigt sammansatt näringsliv, där 50 procent av verkstadsindustrin återfinnes i fyra företag, nämligen Volvo, SKF och de två varven, Götaverken och Eriksberg. Detta innebär enligt mitt förmenande en fara på sikt för Göteborgsområdet och har därtill lett till att sysselsättningsminskningen till övervägande del koncentrerats till branscher med hög andel kvinnlig personal. Av minskningen av antalet arbetstillfällen inom industrin under 1966--1970 svarade kvinnorna för närmare 60 procent – eller i absoluta tal 1 400 personer – detta trots att kvinnorna endast utgjorde 20 procent av samtliga anställda inom industrin.

Jag skulle vilja påpeka för herr Åsling, som talar om koncentrationssträvandena under 1960-talet, att 75 procent av sysselsättningsökningen i Storgöteborg under senare hälften av 1960-talet föll på kommun och landsting. Det var med andra ord kommunerna och landstinget som sög upp människor för att vi skulle kunna bygga ut skolan, för att vi skulle kunna klara vården. Jag anser att människorna i storstadsområdena har rätt till kommunal och landstingskommunal service. Talet om en industrikoncentration till storstadsområdena är en falsk verklighetsbe-

skrivning som centerpartiet gör i den politiska debatten.

Jag har inte gått upp i talarstolen för att föra fram någon klagan från storstadsområdena, även om de i dag har det synnerligen bekymmersamt, men jag tycker det är viktigt att man rensar bort de vanföreställningar som finns i den centerpartistiska debatten.

Vid den socialdemokratiska partikongressen uttalade partiordföranden Palme i sitt hälsningstal bl. a. följande: ”— — att det gäller att undvika motsättning mellan stad och land,

att det bor människor i tätorterna också och att de flesta kommer att fortsätta att bo där,

att en förutsättning för välståndet är att de trots sämre boendemiljöer, dåliga arbetsmiljöer och bråkiga trafikapparater tappert kämpar vidare.”

Sammanfattningsvis fortsatte Palme: ”Om en nation skall kunna utvecklas får vi inte ställa stad och land mot varandra utan i en övergripande solidaritet gemensamt förbättra villkoren.” Jag vill verkligen uppmana centerpartiet att begrunda detta yttrande.

Vi i storstadsregionerna förstår väl de problem och svårigheter som finns i andra delar av riket och vill medverka till att lösa desamma. Det måste på sikt till styrinstrument som skapar riktig lokalisering av sysselsättningsobjekt. Översysselsättning på någon ort är givetvis lika fel som undersysselsättning på någon annan. Vi i storstadsregionerna anser emellertid att ensidigheten i vår sysselsättningsbild bör beaktas och bli föremål för ingripande på samma sätt som skall ske med planeringen i övrigt. Vi måste arbeta utifrån det begrepp om solidaritet som alltid varit socialdemokratins kännetecken. Problemlösningarna kommer vi gemensamt att finna, om förståelse och vilja finns. Målsättningen måste vara att bryta marknadskrafternas fria spel och ersätta dem med planhushållning i dess bästa och vidaste bemärkelse.

Låt mig sedan något beröra den aktuella situation som Göteborgsområdet sysselsättningsmässigt befinner sig i. Vi har i dag bortemot 4 000 arbetslösa i Göteborgsområdet. För närvarande saknar 1 500 byggnadsarbetare jobb, och om ett par månader är siffran säkert 2 000. Vid SKF har man anställningsstopp, och det innebär en reduktion av antalet arbetsplatser med bortemot 1 000 på ett år. Avskedanden för omkring 300 tjänstemän vid SKF:s Göteborgsfabrik har redan aviserats. Till dagens svåra situation kom för en vecka sedan det mycket bekymmersamma meddelandet om nedläggningen av Facitkoncernens Original-Odhnerfabrik i Göteborg, där sammanlagt 600 kommer att förlora jobbet i september nästa år, om man inte kan finna en lösning på dagens problem inom företaget.

Låt mig mot bakgrund av den redovisning över utvecklingen av industrisysselsättningen som jag lämnat slå fast att det är en synnerligen bekymmersam för att inte säga hopplös situation för de avskedade tjänstemännen vid SKF och personalen vid Original-Odhner. Det finns inga jobb för dem att få i Göteborg. Av de anställda vid Original-Odhner är 390 kollektivanställda och 210 tjänstemän, 60 procent är över 45 år, och 65 procent av kvinnorna är i 50-årsåldern. Fabriksledningen i Göteborg har varit synnerligen angelägen att bereda handikappad personal möjlighet till arbete, varför ett flertal äldre handikappade och

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

rullstolsbundna blir utan jobb, om man inte lyckas rädda Original-Odhner.

Jag har personligen, liksom de som nu är utan jobb eller som fått veta att deras jobb försvinner inom en snar framtid, reagerat mot talet om att det inte skulle vara så farligt att bli arbetslös i Göteborg. Som jag sade tidigare är det ingen skillnad om man är arbetslös i en storstad eller om man är det någon annanstans. För den det drabbar är det lika svårt.

Vem tror kammarens ledamöter att de arbetslösa byggnadsjobbarna i Göteborg vänder sig till, de uppsagda tjänstemännen vid SKF:s fabriker eller de anställda vid Original-Odhner? Inte är det till moderaterna, som tror att om man avstår från att höja arbetsgivaravgiften, så löser man alla problem. Och inte vänder man sig till folkpartiet – åtminstone inte de som är anställda vid Original-Odhner. För övrigt har kommunstyrelsens ordförande, folkpartiets starke man i Göteborg, sagt att vi avser från kommunens ledning på intet sätt att ingripa i situationen.

Inte heller vänder man sig till centerpartiet, därför att centerpartiet vill ju dämpa expansionen i storstadsområdena, och där kan man inte förvänta att man får något stöd. Nej, det är till de socialdemokratiska kommunalpolitikerna i Göteborg, det är till de socialdemokratiska riksdagsmännen och det är till industriministern och regeringen man vänder sig, därför att det är endast genom att man får ett kraftfullt ingripande från regeringen, med speciella mot Göteborg styrda åtgärder, som man kan dämpa svårigheterna.

Låt mig till slut, herr talman, uttrycka den förhoppning som de anställda vid Original-Odhner hyser, nämligen att en lösning i fråga om företagets fortlevnad kan komma fram, och låt mig också framföra byggjobbarnas krav på ytterligare åtgärder för att öka sysselsättningen inom byggnadsbranschen i Göteborgsområdet.

I detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar Alf Pettersson i Malmö (s) och Bergqvist (s).

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hugosson efterlyser exempel, som han säger, på ett enda företag som etablerat sig i eller lokaliserats till en storstad. Ja, herr Hugosson, jag vet inte i vilka företag alla de norrlänningar är sysselsatta som, med den flyttningspolitik som regeringen bedrivit under 1960-talet, flyttat till Göteborg. En stor del av de inflyttade är i varje fall verksamma i industriföretag. Det är med andra ord kanske av mera intresse att se till den grad av expansion som den industriella och den administrativa verksamheten i storstäderna varit föremål för under 1960-talet. Detta är en följd av regeringens omflyttningspolitik, som gynnat denna expansion. Att denna utveckling har skapat problem i storstaden såväl som i glesbygden torde herr Hugosson inte kunna förneka. Den omständigheten att det i dag tyvärr står tomma bostäder i våra storstäder är bara ett belägg för att planeringen i detta avseende har varit felaktig.

Av speciellt intresse är dock inte storstäderna utan de regioner som storstäderna utgör en del av. Där sker en fortgående befolkningsökning,

och regeringens regionalpolitiska handlingsprogram förutsätter en fortsatt icke oväsentlig koncentration av människor till dessa expansiva regioner av vårt land. Detta leder till att servicenivån i vissa andra delar av landet kan komma i fara till följd av ett alltför lågt befolkningstal. Herr Hugossons starka engagemang i denna fråga är kanske befogat ur lokalpolitisk synpunkt, men om man ser den totalt, alltså med tanke på regionalpolitiken i stort, gäller det att skapa förutsättningar för en så jämn fördelning av resurserna som möjligt. Därmed åstadkommer man förutsättningar för en så människovänlig miljö som möjligt både i storstäderna och i glesbygden, vilket är målsättningen för centerns riksplan.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att det inte har flyttat några norrlänningar till storstadsområdena. Jag sade att det var fel och att det var en falsk verklighetsbeskrivning när man från centerns sida i går gjorde gällande att industriföretag har lokaliserats till storstadsregionerna som en följd av regeringens engagemang.

Jag skall gärna medge att planeringen kanske har varit dålig i Göteborg. Men låt mig då slå fast att på de senaste 14 åren har det i Göteborg varit borgerlig majoritet under 10 år. Därför får väl herr Åsling vända sig till sina egna kamrater i den borgerliga flocken i detta fall.

Sedan vill jag fråga varför jag inte skulle engagera mig för de människor som i dag har det svårt i storstadsområdena. Varför skulle inte jag vara engagerad när det gäller att undvika att skapa motsättningar mellan land och stad? Det har jag väldigt svårt att förstå. Man kan naturligtvis inte frigöra sig från bekymren på hemmaplan, herr Åsling. Det kan inte jämtlänningarna heller. Men jag har försökt föra ett principiellt resonemang och säga att det är farligt att skapa motsättningar mellan människor i städerna och människor på landsbygden.

Vad slutligen gäller lokaliseringen till storstadsområdena vill jag fråga: Hur är det med centern närstående organisationer i det fallet? Hur många av jordbrukets organisationer är lokaliserade till Stockholm? Och vart lokaliserade man Böndernas hus i Skåne? Jag har för mig att det var till Malmö. Den koncentration till storstadsområdena som centerpartiet närstående organisationer har gjort kan inte på något sätt jämföras med vad regeringen eventuellt kan ha medverkat till.

Herr ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! En följd av de regeringsdispositioner som herr Hugosson talar om är ju ändå den starka koncentrationen till de tre storstadsområdena under 1960-talet. Det kan väl inte herr Hugosson förneka? Den kraftiga folkomflyttning som då ägde rum har drabbat samhället i form av ökade anspråk på investeringar och samhällsservice m. m. och har – det är ett obestridligt faktum – gynnat en okontrollerad expansion i storstadsregionerna. De har också skapat de planeringsproblem som vi i dag brottas med och som vi här borde diskutera sakligt i stället för att försöka skapa motsättningar mellan storstäder och landsbygd, som herr Hugosson med sitt inlägg förefaller sträva mot.

Här gäller det ju ändå att samlas omkring en översiktlig planering som innebär ett maximalt tillvaratagande av de resurser som finns i skilda delar av landet. De sysselsättningssvårigheter man för närvarande har, t. ex. i Göteborg, är beklagliga, men de är till en del följden av en felaktig samhällsplanering under 1960-talet.

Jag föreställer mig att herr Hugosson, när han betänker detta, måste erkänna att mot den bakgrunden är regeringens regionalpolitiska program inte mycket att yvas över. Där finns svagheter som jag här tidigare har pekat på och därmed tyvärr begränsade möjligheter att föra en kraftfull regionalpolitik.

Herr HUGOSSON (s) kort gemäle:

Herr talman! Befolkningsutvecklingen sammanhänger i mycket stor utsträckning med näringslivets behov av arbetskraft. Jag redovisade vad som har hänt på industrisektorn under senare hälften av 1960-talet och konstaterade att i det närmaste 2 500 industrijobb har försvunnit i Storgöteborg. Enligt de siffror vi fick fram för några dagar sedan har i hela området 10 000 industriarbetsplatser försvunnit under en tioårsperiod. Men herr Åslings beskrivning stämmer in på det som kännetecknade 1950-talet.

Jag tycker inte att det är något fel att vi i Göteborgsområdet under senare delen av 1960-talet fick möjlighet att suga upp 75 procent av arbetstillskottet till den offentliga sektorn, till kommun och landsting, för att klara ett ökat vårdbehov. Jag tycker det är felaktigt när centerpartiet i sin agitation målar ut våra storstadsområden som ur miljösynpunkt och andra synpunkter farliga områden för människorna. Det är ett led i centerpartiets strävan att skapa motsättningar mellan storstadsområdena och den övriga delen av landet. Jag tycker att det är allvarligt att man gör det.

Jag vill fråga: Har herr Åsling räknat på hur många nya industrijobb som skapats i andra delar av landet genom att Volvo lagt en mycket stor del av sin expansion i småorter, bl. a. i Norrland, hur många industrijobb som skapats genom att SKF har lagt sin expansion till andra delar än Göteborgsområdet, för att nu ta några andra exempel?

Herr talmannen anmälde att herr Åsling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Under den utdragna debatt som nu snart har pågått i två dagar har från åtskilliga håll anförts krav på åtgärder mot arbetslösheten och mot regional obalans. Skall vi lyckas tillmötesgå kraven på samhällsåtgärder måste vi ha ett starkt samhälle som kan medverka i styråtgärderna – den faktor som människor ställer sina förväntningar till blir ofta samhället. Det krävs solidaritet för att skapa ökad jämlikhet såväl mellan enskilda människor som mellan olika delar av landet. Det krävs åtgärder byggda på realistiska krav och strävanden för att skapa mer likartade förhållanden för hela landet. Det har talats om att vi skulle behöva ett rundare Sverige, och det är en vällovlig sak att satsa på. Men

hur vi än försöker att åtgärda problemen så har vi kvar våra långa avstånd och våra många ytmässigt stora kommuner. Detta gäller inte bara i Norrland utan också i Dalarna. Jag tycker det finns anledning att påminna om att Dalarna har områden som är glesbygdksområden med stora avstånd och alla de svårigheter som kännetecknar många Norrlandskommuner. Skall regionalpolitiska satsningar vara till verklig nytta måste de naturligtvis sättas in i de områden där de bäst behövs. De särskilda regionalpolitiska satsningar som gjorts inom det inre stödområdet är därför verkligen välkomna; de har också gett resultat. De inre delarna av landet har haft de största svårigheterna och kräver därför de största insatserna.

Herr talman! Behov av vissa justeringar av det inre stödområdets gränser föreligger dock.

I Dalarna har Malungs och Vansbro kommuner stort behov av att föras till det inre stödområdet. Dessa kommuners geografiska läge och näringslivsmässiga struktur hoppas jag skall kvalificera dem att föras till det inre stödområdet. Nu förutsätter jag att det inte krävs några speciella åtgärder från riksdagen i denna fråga utan att kommande regionalpolitiska beslut och de bemyndiganden som Kungl. Maj:t redan fått av riksdagen möjliggör en sådan områdesändring genom ett senare beslut av Kungl. Maj:t.

De lokaliseringpolitiska satsningar som skett i Dalarna har varit stora och gett goda resultat, men ändå har vi fått vidkännas befolkningsminskningar tidigare år. Jag hoppas att den trenden nu skall brytas och att vi får en befolkningsökning. Sker en sådan ändring, måste förtjänsten härav till stor del tillskrivas de lokaliseringpolitiska insatser som skett inte minst inom centralregionen och i Moraområdet. Nu behövs naturligtvis ytterligare satsningar även på dessa områden. Men alldeles särskilt finner jag satsningar nödvändiga i den norra och västra delen av länet för att där trygga invånarnas framtid. Jag vill också påminna om behovet av åtgärder i norra delen av länet för att trygga transporter. Det gäller både persontransporter och godstransporter, varvid även råvarutransporterna – jag avser då närmast skogstransporterna – bör beaktas. Sådana åtgärder är nödvändiga om man inte skall skapa svårigheter som medför ytterligare arbetslöshet.

Jag hoppas att stödåtgärder även i fortsättningen skall sättas in för att stödja utlokaliseringen från våra större befolkningscentra till de områden där näringslivet behöver en breddning. Därvid bör Dalarna ihågkommas. Min förhoppning är att denna framtida satsning skall visa sig vara till nytta för hela Dalarna. Det behövs i framtiden ett solidariskt stöd. Därvid måste samhället säkerligen medverka i resursskapandet för att alla delar av länet skall få tillräckliga resurser för en tillfredsställande framtida utveckling.

Ett starkt samhälle och de anställdas insyn och medbestämmanderätt i företagen kommer säkerligen att skapa en bättre regional balans och större trygghet för människorna i olika delar av landet.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Med anledning av den tidigare debatten här vill jag

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

understryka att centerpartiets politik syftar just till att minska motsättningarna mellan stad och landsbygd, mellan de människor som bor i städerna och de som bor på landsbygden. Jag upplever det som vår styrka att vi kan gå ut med samma budskap till land och stad. Strömningarna har, inte minst under senare år, gått mot centern. Vi försöker se verkligheten och lyssna till människornas behov – både i stad och på landsbygd. Jag tycker nog att de strömningar vi ser talar sitt språk.

Herr talman! I centerpartiets program som antogs i mars 1970 står följande: "Arbete är grunden för försörjning och trygghet. Samhället skall garantera att principen om trygghet för individen till arbete och inkomst kan förverkligas. Rätten till arbete skall vara inskriven i grundlagen."

På den socialdemokratiska partikongressen sade enligt tidningsreferat statsrådet Alva Myrdal följande: "Vi kan aldrig acceptera tesen att endast somliga skall få och ha rätt till arbete, medan andra avspisas med kontant ersättning. Vi har höjt ambitionsnivån från full sysselsättning till allas rätt till arbete."

Det är glädjande att socialdemokraterna nu har kommit fram till en ambitionsnivå, som synes ligga nära centerpartiets.

Den första förutsättningen för att vi skall kunna komma till rätta med den stora och besvärande arbetslösheten i vårt land är att vi känner arbetslösheten i hela dess omfattning. Det gör vi inte i dag. Varken vi här i riksdagen eller regeringen eller arbetsmarknadsmyndigheterna vet och kan säga hur många människor som är utan arbete i dag. Ingen känner den dolda arbetslösheten. Hur kan vi över huvud taget tala om allas rätt till arbete, om vi inte strävar efter att först och främst få ett underlag som ger en faktisk bild av verkligheten?

Vi får som bekant mätningar av arbetslösheten från både AMS och statistiska centralbyrån, och skillnaderna mellan de olika resultaten är betydande beroende på att olika metoder används. LO:s utredningsavdelning bl. a. har kritiserat AMS statistik och har sagt att arbetslösheten vid något tillfälle kunde vara dubbelt så hög som den av AMS redovisade statistiken.

Mot denna bakgrund är det kanske inte underligt att de åtgärder som regeringen sätter in för att råda bot på arbetslösheten inte är tillräckliga.

En adekvat mätning av arbetslösheten behövs.

Riksdagen avslög förra veckan en motion om kartläggning av den dolda arbetslösheten. Den berör i stor utsträckning kvinnorna. Allt tal om jämställdhet mellan man och kvinna faller, tycker jag, platt till marken om vi inte först vidtar de grundläggande åtgärder som är nödvändiga för att förverkliga målsättningen allas rätt till arbete, alltså även kvinnornas rätt.

Den arbetslöshet vi har nu är en annan arbetslöshet än vi haft tidigare, en strukturarbetslöshet. Den stora frågan är: Hur kommer strukturarbetslösheten att utvecklas under det här årtiondet?

Skall den pågående utvecklingen fortsätta, där vi behöver ytterligare färre människor och ytterligare fler maskiner för att åstadkomma produktionsökning? Industrin redovisar ju en ökande produktion samtidigt som den mänskliga insatsen minskar. Mellan 1965 och 1970

minskade den mänskliga insatsen med ungefär 70 000 personer, vilket är mer än 10 procent av hela industriarbetarstyrkan. Inom skogsbruket exempelvis räknar man med en minskning av sysselsättningen med 6 procent per år enligt tidningsuppgifter. Domänverket redovisade i går i pressen ett förslag till organisationsutveckling, som innebär en kraftigt bantad organisation med vidgad produktion. Av 5 880 anställda 1971 – detta enligt tidningsuppgifter – minskas antalet anställda med nästan 2 000 fram till 1980, vilket är nästan en tredjedel.

Många från industrin friställda har hitills kunnat placerats inom den offentliga sektorn, som har expanderat kraftigt. Man kan räkna med att bortåt en fjärdedel av landets alla arbetande är sysselsatta inom den offentliga sektorn.

Men hur ser läget ut för den sektorn framöver? Ja, det känner vi alla till. Vi har åtstramning i kommunerna, rationaliseringar inom förvaltningarna – socialvärden t. ex. – och det talas om skattetak.

Den offentliga sektorn behöver byggas ut på servicesidan i framtiden – vi har bl. a. förskolans förverkligande, som kräver insatser –, men måste vi ändå inte på den här sektorn framöver räkna med en motsvarande utveckling som inom industrin, kanske inte så kraftig, men likartad, nämligen innebärande en ökad volym av arbete utfört av en minskande skara personal? Vården kan dock naturligtvis inte rationaliseras hur långt som helst. I varje fall kan vi inte räkna med att i samma utsträckning som hittills ytterligare bortrationaliserade från industrin skall kunna beredas plats inom den offentliga sektorn.

Den tredje sektorn, servicesektorn, har en stor andel av den totala sysselsättningen. Kan inte också den bli utsatt för samma utveckling – rationaliseringar, som innebär minskning av den mänskliga insatsen?

Som statsministern påpekade i debatten i går trodde man för några år sedan att brist på arbetskraft skulle bli det stora problemet under det här årtiondet, och 1970 års långtidsutredning sysslade också med den tanken. Tänk om det är fel! Tänk om det i stället är så, att vi framöver kan få stora och bestående svårigheter att sysselsätta alla människor i vårt land! Jag tror det är angeläget att alla berörda parter sätter sig ner och förutsättningslöst diskuterar utveckling och målsättning för arbetslivet framöver med utgångspunkt i den utveckling vi i dag befinner oss i. Det är möjligt att vi måste tänka om, att vi måste ompröva våra värderingar, se på hur vi på bästa sätt skall kunna fördela våra resurser. Vi behöver en ny helhetssyn på politiken för arbetslivet och arbetsmarknaden.

Det finns många åtgärder som är tänkbara i en svår arbetslöshetssituation. I den proposition som kom i går har redovisats en hel del åtgärder som man är beredd att vidta. Arbetslösheten måste naturligtvis angripas på många sätt – genom en bättre ekonomisk politik, genom arbetsmarknadsåtgärder och genom utbildning. Jag skall därtill framställa ett förslag, eller kanske rättare sagt ställa ett krav. Det är ett krav som inte är nytt – det har framförts många gånger av centerpartiet – men nyheten med det är att det förs fram som en åtgärd mot arbetslöshet. Kravet är: Sänk pensionsåldern från 67 till 65 år!

Jag lägger alltså nu inte i första hand sociala synpunkter eller jämlikhetssynpunkter på en sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

– där hänvisar jag till de synpunkter som mitt parti tidigare har fört fram i riksdagen och som givetvis fortfarande är grundläggande, men jag ser en sänkning av pensionsåldern som ett instrument i arbetslöshetssituationen.

En sänkning av pensionsåldern med två år innebär att i stort sett två årsgrupper förs ut ur produktionen. Hur många det kan röra sig om kan inte exakt sägas. Enligt statistiska centralbyrån hade vi i oktober i år 22 500 personer på 66 år och 32 000 personer på 65 år som förvärsarbetade. Det är sammanlagt ungefär 55 000. Hur stor del av dessa 55 000 arbetstillfällen som kan öppnas för nyrekrytering är naturligtvis svårt att säga. Även om 65 är fastläggs som pensionsålder, bör det enligt min mening finnas en viss rörlighet och individuell valfrihet till pensionering, vilket kan innebära någon minskning av de angivna talen.

Man åstadkommer mycket positivt med en sänkning av pensionsåldern. Man får många tiotusentals arbetstillfällen, man skapar bättre rättvisa och jämlikhet mellan människorna i vårt samhälle och man visar den uppskattning som man är skyldig de människor som lagt grunden till allt det goda vi har i vårt samhälle i dag och dem som ändå aldrig helt fått kompensation för allt de tidigare fått försaka.

Ungdomsarbetslösheten är beklämmande stor, och vi har talat mycket om den i kammaren här i dag. Det säger allt om att vi alla upplever den som ett stort problem. Av åldersgrupperna visar det sig att 16–24-åringarna redovisar den procentuellt sett klart största ökningen i arbetslöshetstalen, trots att utbudet från den gruppen minskade kraftigt. En sänkning av pensionsåldern skulle ha effekt också för ungdomsarbetslösheten. På många sektorer inom näringslivet har det varit en ringa naturlig avgång, och avgången har ofta inte alls stämt med de prognoser som gjorts. Skogsarbetarförbundet gjorde t. ex. en prognos över den naturliga avgången bland skogsarbetare, men den har visat sig inte hålla. Är det svårigheter och arbetslöshet på arbetsmarknaden, minskar naturligtvis avgången, eftersom det blir osäkert och otryggt med nya arbeten; man vet vad man har men inte vad man får. Därigenom blir nya arbetstillfällen för ungdomen färre än de annars skulle ha varit.

Att vara ung och arbetslös är naturligtvis plågsamt. Det skapar svåra problem nu och för framtiden. Då jag emellertid under en interpellationsdebatt i våras med inrikesminister Holmqvist utvecklade synpunkter och önskemål på åtgärder mot ungdomsarbetslösheten, skall jag inte ytterligare ta upp tiden och här gå in på den frågan. Den har dessutom ingående diskuterats här i kammaren i dag.

Jag vill bara understryka en sak som är viktig, nämligen utbildningen. Man kanske kan förstå att det inte uppfattas som ett gott råd av de ungdomar som just avslutat sin utbildning och som framför allt vill ha arbete och tjäna pengar, men på litet längre sikt är dock en utbildning A och O för ungdomens möjligheter i framtiden.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anspelning på det meningsutbyte som herr Åsling och jag hade sade fru Jonäng inledningsvis att man i centerpartiet ville minska motsättningarna mellan stad och land. Därför, sade hon, kan vi gå ut med samma budskap till alla människor, oavsett var de bor. Hon sade

också något med tanke på de vackra opinionssiffror hon tydligen läst någonting om. Men när man går ut med ett budskap, skall man beskriva verkligheten som den är. Jag försökte i mitt anförande göra gällande att det är en falsk verklighetsbeskrivning som man ger, och det är också ett budskap.

Centerpartiet utmålar i agitationen ute i landet storstadsregionerna som undermåliga ur miljösynpunkt. Det är ingen hejd på hur dåligt människorna har det i storstadsområdena.

Men hur många är det av de friställda göteborgarna, tror fru Jonäng, som vill lämna denna enligt centerpartiet undermåliga miljö?

När det under 1950- och 1960-talen var stor bostadsbrist i storstadsområdena, hur ställde sig centerpartiet till människorna då? Ni ville dämpa bostadsbyggandet i storstäderna.

När vi från socialdemokratisk sida säger att vi måste tygla de fria marknadskrafterna för att få en vettig sysselsättningslokalisering över hela landet, då vill inte centerpartiet vara med.

När vi i storstadsregionerna i dag kräver åtgärder för att garantera sysselsättningen, då visar man på lokalt håll, t. ex. från den borgerliga majoriteten i Göteborg, inget intresse. Man säger i en aktuell situation, att man inte avser att ingripa.

Fru Jonäng, om man skall gå ut med ett budskap skall man beskriva verkligheten som den är. Låt mig också uttrycka den förhoppningen att centerpartiet går ut med samma budskap till föreningsrörelsen.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Planeringen för skogslänen skall grundas på en i stort sett oförändrad folkmängd fram till 1980. Så uttryckte sig inrikesministern vid presentationen av det regionalpolitiska handlingsprogrammet som har förelagts riksdagen. Målsättningen kan, beroende på vad man jämför med, anses både negativ och positiv. För en västerbottning som har erfarenheter av svårigheterna att behålla eller helst öka befolkningen i ett län – 1960-talet medförde ett flyttningsunderskott på drygt 19 000 människor – kan denna målsättning ändock betraktas som positiv. Skulle utvecklingen leda till ett uppnående av den övre planeringsgränsen med en god sysselsättningsnivå för alla, är detta så mycket mera välkommet. Arbete åt alla är en utomordentligt hög målsättning. Trots detta och väl medveten om de svårigheter som måste övervinnas för att nå detta mål ställde sig den socialdemokratiska partikongressen bakom en sådan målformulering. Några av de verktyg som skulle användas i det arbetet var regionalpolitiken, arbetsmarknadspolitik och den fysiska riksplaneringen. Låt mig uttrycka den tillfredsställelse som jag anser finns hos stora grupper i vårt samhälle inför den klara målinriktning som vuxit fram i och med proposition 111.

Men ingenting är så bra att det ej kan göras bättre. Jag återkommer strax till detta.

Först vill jag bara spegla några reaktioner i Västerbotten som kanske kan vara värda att registrera och helst också reagera på. Stekenjokkfrågan har fått sin positiva lösning, beslut om igångsättning kan förväntas sedan bedömning av offerter från LKAB och Boliden slutgiltigt prövats. Men

viktigare än själva gruvdriften anser jag beslutet om att samhällsekonomiska och inte företagsekonomiska bedömningar skulle få vara avgörande för projektets genomförande. Knäsettande av denna princip måste oftare än hittills kunna användas där det uppenbarligen för med sig positiva verkningar för både samhället och den enskilde. Låt samma princip ligga till grund för fortsatt drift av gruvor eller gruvfyndigheter som ägs av staten men bearbetas av annan part.

Lokaliseringspolitiken har betydligt utomordentligt mycket för den industriella utvecklingen i länet. Industristrukturen i Skellefteå är på många sätt unik för Norrland och har stor betydelse långt utanför den egna regionen. Tillkomsten av IUC, industriellt utvecklingscentrum, i Skellefteå kommer ytterligare att positivt påverka denna industris möjligheter att hävda sig tekniskt i en allt hårdare konkurrens. Men detta är inte tillräckligt för att tillgodose det långsiktiga behovet av tekniskt kunnande. Beslutet 1970 om högre teknisk utbildning i Skellefteå måste snarast genomföras. För att innehållet i den utbildningen skall få samma kvaliteter som på övriga högskoleorter måste forskningsresurser tillföras, förslagsvis inom områden som t. ex. finmekanik, elektronik och mätteknik.

Andra betydelsefulla satsningar på den industriella sektorn i länet är beslutet om ett industricentrum i Lycksele och, i ett senare skede sedan erfarenhet vunnits, prövning av en liknande enhet i Vilhelmina. Dessa två orter är av utomordentligt stor betydelse för att en hög servicenivå skall bibehållas i Västerbottens inland. Klassningen som regionala centra understryker att denna uppfattning delas av regeringen. Samma värdering borde ha gjorts beträffande Storuman, som i sin del av länet som en länk mellan Tärna, Sorsele och Lycksele har en stor betydelse för kontakterna kommunerna emellan. Satsningen på en ny industri i Storuman med ca 20 miljoner kronor och 100 anställda understryker det riktiga i en sådan värdering.

Men det finns också kvarstående problem.

Kvinnosysselsättningen är i Västerbotten lika väl som i de flesta skogslänen otillfredsställande. Upprepade krav har ställts på regeringen om åtgärder för att förändra denna situation. När nu regeringen kraftfullt medverkat till en industrietablering till tre orter i den del av länet som har de största svårigheterna, en satsning som ger ca 1 000 personer arbete, är det på sin plats att ge regeringen ett erkännande för denna insats.

Låt mig till sist beröra några frågor som har betydelse långt utanför länets gränser, frågor som direkt påverkar den regionala utvecklingen.

Frakstödets har positivt förändrat industrins villkor i Norrland men kan behöva en översyn för att än bättre svara mot de varierande villkor som föreligger för olika företagstyper och produkter. På samma sätt som frakstödet påverkar kostnaderna för produkter från företag i norr, på samma grunder bör en översyn av persontransportkostnaderna komma till stånd. Detta gäller såväl järnväg som flyg. En översyn av teletaxorna pågår, enligt uppgift med inriktning på att först och främst minska kostnaderna för långväga samtal men också samtal till kommuncentra. Det är min förhoppning att dessa översyner av taxepolitiken skall leda till

snara och positiva resultat.

Slutligen vill jag understryka betydelsen av den inriktning som näringspolitiken nu får, där målet är att människorna i de olika regionerna skall erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och en likvärdig social, kommersiell och kulturell service samt en god miljö.

Nr 114

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

I detta anförande instämde fru Normark (s) och herr Nygren (s).

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Antalet sysselsatta är trots konjunkturnedgången större än för några år sedan, framför allt beroende av att kvinnorna gått ut och krävt sin rätt till arbete, men sysselsättningen var totalt sett oförändrad våren 1972 jämfört med våren 1971. Antalet deltidanställda har ökat, men antalet heltidanställda var lägre våren 1972 än ett år tidigare. Trots kraftiga stimulansåtgärder från samhällets sida kvarstår en betydande arbetslöshet, främst bland ungdom och kvinnor.

Hur ser det då ut för kvinnorna? Min avsikt är att här redogöra för hur arbetslösheten ser ut ur kvinnornas synvinkel, var kvinnorna finns i arbetsmarknadsutbildningen och i beredskapsarbeten, och jag skall därefter söka visa var det är angeläget att sätta in resurser på kort och på lång sikt.

Antalet till arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa kvinnor har ökat väsentligt de senaste åren. De siffror som jag här nämner är hämtade från arbetsmarknadsstyrelsens arbetsmarknadsstatistik och gäller endast de till arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa. De kommer alltså inte från arbetskraftsundersökningen, som ger helt andra och väsentligt högre tal. Dessa bestyrks för övrigt också av LO-rapporten, som pekar på beräkningar av sysselsättningsbehov på uppemot 200 000 arbetstillfällen för latent arbetslösa eller dolt arbetslösa utöver den registrerade arbetslösheten.

Det är allmänt bekant att arbetslösheten sjönk något under vårmånaderna men ökade i augusti och september, som visade drygt 6 300 fler arbetslösa än motsvarande månad 1971. Jämför man månaderna maj 1971 och maj 1972 finner man, att den vid arbetsförmedlingen anmälda kvinnoarbetslösheten ökade med ca 5 600 från 14 853 till 20 446. Kvinnoarbetslösheten utgjorde i juli månad 34 procent av de anmälda arbetslösa. De som inte var arbetslöshetsförsäkrade utgjordes till väsentligt större del av kvinnor. Ser man på fördelningen inom näringsgrenar finner man, att av de arbetslösa kvinnorna hade nära 88 procent i maj 1972 varit sysselsatta inom tillverkning, varuhandel och offentlig förvaltning. Andelen kvinnor av samtliga arbetslösa var störst inom yrkesområdet servicearbete, där 82 procent av de arbetslösa var kvinnor.

Cirka hälften av personerna i arbetsmarknadsutbildning är kvinnor, men när man närmare granskar fördelningen på olika utbildningsområden inom arbetsmarknadsutbildningen finner man, att kvinnorna utgör endast 17,4 procent inom utbildning för industri och 11 procent inom utbildning för tekniskt arbete. Däremot utgör de hela 82 procent inom utbildning för kontorsarbete och 94,6 procent inom utbildning för vårdarbete, dvs. traditionella kvinnoområden och därmed låglöneom-

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

råden. Fördelningen visar hur angeläget det är att få in kvinnorna i arbetsmarknadsutbildning för den traditionellt manliga arbetsmarknaden och att en sådan förändring måste stimuleras fram.

Hur ser det då ut bland beredskapsarbetena? Den 15 maj 1972 fanns det 39 514 sysselsatta i beredskapsarbete. Av dessa utgjorde 7,8 procent eller drygt 3 000 kvinnor. Detta kan jämföras med förra höstens siffror, där knappt 900 kvinnor återfanns i de ca 20 000 beredskapsarbeten som då var i gång. Alldeles uppenbart är att samhället ännu inte hunnit vänja sig vid kvinnornas inträde på arbetsmarknaden och att kvinnorna inte accepterar att betraktas som en arbetskraftsreserv utan liksom männen kräver samhällets insatser med beredskapsarbeten vid arbetslöshet.

I propositionen 125 signalerar regeringen åtgärder för den arbetslösa ungdomen, vilket naturligtvis är angeläget då ungdomsarbetslösheten oroar. Men självfallet måste också beredskapsarbeten med inriktning på att skapa sysselsättning för arbetslösa kvinnor igångsättas. Och tydligt är att traditionellt manliga beredskapsarbeten som byggnads- och anläggningsarbeten inte är till fyllest. Servicesektorn är personalkrävande och skulle därför lämpa sig väl som sysselsättningsobjekt i en lågkonjunktur. I kommunernas planering av beredskapsarbeten bör kunna förberedas åtgärder inom vård- och servicesektorn, där det finns uttalade otillfredsställda behov samtidigt som vi har en hög arbetslöshet. Nya arbeten borde kunna organiseras och kombineras med utbildning inom den sociala hemhjälpen, inom fritidsverksamheten för barn och ungdom liksom också inom barntillsynsområdet, där uppgifterna skulle innefatta tillsyn av sjuka barn i hemmet och medhjälp i arbetet på daghem och fritidshem.

Det är givetvis angeläget att de konjunkturpolitiska insatserna främjar en långsiktig utveckling mot de på politisk väg uppställda målen. Det är självfallet inte bara angeläget att industrin utnyttjar en lågkonjunktur för uppbyggnadsarbete. Även samhällets organ, stat och kommun, bör utnyttja en lågkonjunktur för uppbyggandet av den samhälleliga servicen. Primärkommunerna har numera en ekonomisk långtidsplanering som sträcker sig över fem år. Normalt visar den en successiv höjning av ambitionsnivån beträffande serviceutbyggnaden. Vid en konjunkturdämpning ser sig många kommuner tvingade att begränsa utgifterna, vilket drabbar delar av servicesektorn i olika grad. Det förefaller vara ett kortsynt tillvägagångssätt som kommunerna tvingas tillämpa. I stället borde det för samhället vara angeläget att använda konjunkturdämpningen till att stå väl rustat inför den konjunkturuppgång som förr eller senare kommer. När konjunkturen vänder uppåt igen, blir trängseln om resurserna erfarenhetsmässigt hård.

Det borde enligt min mening vara möjligt att i en konjunkturdämpning dels tidigarelägga kommunala investeringar och ge statliga stimulansbidrag utöver vad som förekommer normalt, dels också ge ekonomiskt stöd till driften av servicen på ett sätt som är anpassat till varje kommuns långsiktiga ambitioner och resurser. Det finns anledning påpeka att ett investeringsstöd till kommunerna knappast får avsedd effekt om det inte kombineras med driftstöd, då driftkostnaderna är särskilt känbara för kommunerna i ett visst konjunkturläge och innebär långsiktiga bind-

ningar vid en högre kostnadsnivå. Det torde vara möjligt att med statliga bidrag under perioder av konjunkturdämpning lyfta en kommuns servicenivå. Lyftningen kan göras olika hög och anpassas till det aktuella behovet av sysselsättningsstimulans. När kommunens planerade servicenivå överensstämmer med den genom statsbidraget åstadkomna, upphör det statliga bidraget att utgå, och driftkostnaderna får därefter öka i den takt som kommunens egna resurser medger, varför någon förändring av utbyggnadstrenden inte sker.

De här tankarna är jag inte ensam om. I LO-rapporten Ekonomiska utsikter påtalas att kommunernas åtstramning inför 1973 får slagsida åt den sysselsättningsintensiva service- och sociala sidan. Där sägs: "Arbetsmarknadspolitiska sysselsättningsåtgärder med inriktning på den sociala sidan och serviceverksamheten kan utnyttjas för att överbrygga sysselsättningssituationen. Det fordras emellertid en sammankoppling med kommunernas egna rekryteringsåtgärder i ett senare skede och framför allt en medveten regionalpolitisk inriktning av beredskapsarbeten av detta slag. Eftersom industrisysselsättningen inte kan beräknas öka så väsentligt att det ökade arbetskraftsutbudet kan sugas upp, måste även den offentliga sektorn beredas visst utrymme för sysselsättningsökning. Kommuner och landsting kan beredas möjligheter till detta eftersom utrymme för särskilda sysselsättningsstimulerande åtgärder från statens sida alljämt finns."

Olof Palme påpekade i går att det nu och i framtiden kommer att krävas betydande insatser för att öka kvinnornas sysselsättning. Den socialdemokratiska partikongressen har antagit en näringspolitisk rapport och jämlikhetsgruppens andra rapport och ställt målet "arbete åt alla" som den centrala arbetsuppgiften framför sig. Arbete skall erbjudas inte bara dem som nu efterfrågar det, utan förhållandena skall ändras så att alla kan efterfråga arbete och därmed bli delaktiga i det egenvärde som tillgången till ett arbete ger. Det kan synas vara djärvt i det kärva arbetsmarknadsläge vi nu befinner oss i att anta ett sådant mål men, som Olof Palme sade i går, "att ge upp ambitionen att ge t. ex. kvinnorna en likvärdig ställning i arbetslivet med hänsyn till dagens svårigheter skulle vara ett nederlag och betyda sämre välfärd för individen och för samhället".

Alldeles uppenbart är att ökningen av sysselsättningen i framtiden kommer att ske inom servicesektorn och att en fortsatt snabb utbyggnad av den offentliga sektorn blir nödvändig. Detta framgår bl. a. av en översikt från statistiska centralbyrån. Trender och prognoser -- befolkning, utbildning och arbetsmarknad, som publicerades i september i år och vari redovisas en beräknad utveckling inom olika sektorer mellan 1970 och 1980. Den prognosen säger att vi inom tioårsperioden förlorar en kvarts miljon jobb inom industri, jord- och skogsbruk, samfärdsel och varuhandel. Prognosen pekar på en ökning inom privat service och offentliga tjänster med 317 000 nya jobb på tio år. En sådan ökning förutsätter en snabb ökning inom den offentliga sektorn. Man kan ifrågasätta om det kommer att ske med tanke på kommuners och landstings åtstramningar i dagsläget. Men även om en sådan ökning skulle ske med över 300 000 nya arbeten inom privat och offentlig service över

en tioårsperiod visar prognosen därmed endast på en total ökning av antalet jobb med 67 000 på tio år eller 6 700 per år, något som inte kan motsvara kvinnornas krav på rätt till arbete.

Det socialdemokratiska kvinnoförbundets program understryker just det egna förvärvsarbetet som en förutsättning för ekonomiskt oberoende för kvinnan, och därmed en förutsättning för kvinnans frigörelse. Men kvinnoförbundet säger också i sitt program att det skall vara möjligt att förena arbete och familj. I de beräkningar som gjorts med hjälp av statistiska centralbyrån har man funnit att om arbetstiden för föräldrar med barn under elva år begränsas till sex timmar per dag och för övriga till sju timmar per dag skulle 22 procent fler människor, eller över 700 000 fler än nu, kunna förvärvsarbeta. Lösningen på problemet arbete åt alla kan kanske finnas där.

Fru Jonäng sade att samhället enligt centerns program skulle garantera arbete och att det skulle inskrivas i grundlagen. Ja, det är en mycket hög ambitionsnivå, och fru Jonäng tyckte att det var roligt att det socialdemokratiska partiet nu hade kunnat sälja sig till centern. Jag vet inte vem som var först och inte om jag kan acceptera att centerns program från 1970 skulle vara mer långtgående än socialdemokraternas krav på full sysselsättning, som funnits sedan 1930-talet. Men jag kan glädja fru Jonäng med att socialdemokraterna i Finland sedan många år har samma ambitionsnivå inskriven i sitt handlingsprogram, så man kan kanske däri läsa vem som hämtat kunskaper och intryck från vem.

Jag tror inte på fru Jonängs recept att sänka pensionsåldern med två år för att klara sysselsättningen. I ett akut sysselsättningsläge skulle man med fru Jonängs recept möjligen kunna åstadkomma kanske 50 000 fler arbetstillfällen. Men jag har försökt visa med min beskrivning att det inte är fråga om att klara sysselsättningen i ett akut läge om man menar något med att kräva rätt till arbete åt alla, och det menar alltså socialdemokraterna. Hur mycket som ligger i centerns målsättning vet jag inte, och jag vet inte vilken kraft centern vill sätta bakom orden om att samhället skall garantera arbete åt alla, för därtill krävs verkliga styråtgärder från samhällets sida. Hur skall man kunna nå målet garanterat arbete åt alla, som uppställts från centerns sida, när det kan röra sig om mellan 700 000 och 1 000 000 människor? Det är annorlunda än att klara ett akut konjunkturläge för ca 50 000 människor. Det gäller, fru Jonäng, inte att klara sysselsättningen i dag allenast, det gäller att skapa arbeten för framtiden!

Kvinnorna har kommit ut på arbetsmarknaden för att stanna, och de kommer inte längre att acceptera att bli betraktade som en arbetskrafts-reserv. Åtgärder från samhällets sida måste därför vidtas både på kort och på lång sikt. En medveten plan för hur sysselsättningen skall utvecklas i framtiden och för hur den skall fördelas över landet blir nödvändig. Vi måste veta i vilka sektorer jobben skall finnas och efter vilken tidsplan de skall skapas inom den offentliga sektorn. Med utgångspunkt i en sådan plan kan vi ställa krav på näringspolitiska insatser när det gäller kapitalförsörjning, teknisk förnyelse, utbildningsinsatser m. m., som blir nödvändiga för att kunna förverkliga planen. Avstår man från en sådan plan, överlåter man på marknadskrafterna att bestämma vad som skall

ske -- då blir det kapitalavkastningen och lönsamheten som blir avgörande för vad som skall ske på arbetsmarknaden, inte människornas behov av arbetstillfällen.

Fröken PEIRSSON (c):

Herr talman! Jag vill ägna några minuter åt trafiksäkerhetsfrågorna.

Det stora antalet olyckor på våra vägar inger allmän oro. Olika åtgärder har vidtagits från myndigheternas sida för att begränsa antalet olyckor, men åtgärderna har inte varit tillräckliga. Under 1960-talet dödades ungefär 1 200 personer per år och 30 000 skadades. Enligt en annan uppgift omkom under de tre mörkaste månaderna förra året 300 personer och 4 000 skadades, en del så svårt att de måste tillbringa resten av sitt liv i rullstol eller på sjukhus.

Förutom de rent mänskliga lidanden som trafikolyckorna åstadkommer har de samhällsekonomiskt stor betydelse. Olika beräkningar av produktionsförluster, sjukvårdskostnader, materiella kostnader och administration visar på en samhällsekonomisk förlust på 2,5 miljarder kronor per år på grund av trafikolyckor. Belastningen på sjukvården är i dag mycket stor, och kostnaderna tenderar att öka. Därför måste åtgärder sättas in för att begränsa utgifterna. Snabba och kraftfulla insatser är nödvändiga för att hindra svåra olyckor på vägarna. På så sätt kan vi medverka till att minska sjukvårdskostnaderna.

Vägsektorn måste ägnas stor uppmärksamhet. Bättre vägar är av största betydelse för trafiksäkerheten. Tyvärr är en stor del av vägnätet hårt nedslitet, och medlen för underhåll och förbättring är obetydliga -- även om jag är medveten om att kommunikationsministern gör sitt bästa för att få fram medel till vägarna.

Jag kan nämna några siffror från Älvsborgs län som belyser vägstandarden. Av riksvägarna hade år 1970 30 procent fullgod standard, 31 procent godtagbar standard och 39 procent icke godtagbar standard. Av genomgående länsvägar hade år 1970 25 procent fullgod standard -- alltså bara en fjärdedel -- 29 procent godtagbar standard och 46 procent -- nära hälften av länsvägarna -- icke godtagbar standard.

Med så dåliga vägar förstår var och en att trafiksäkerheten inte alltid kan tillgodoses på ett betryggande sätt. Även om situationen påverkas positivt genom de beredskapsarbeten som genomförs som vägarbeten räcker inte det. Ett förstärkt vägunderhåll är ytterligt angeläget. På de här dåliga vägarna färdas dagligen tusentals barn till och från skolan. Enligt min uppfattning behövs skärpta åtgärder för att öka säkerheten i samband med skolskjutsar.

Jag vill också nämna några andra faktorer som är viktiga i trafiksäkerhetshänseende.

Trafikundervisningen i skolan bör om möjligt få ännu större plats på schemat, och undervisningen bör ges till alla barn och i alla åldrar. Små barn bör i för- och lekskola ges undervisning i trafik kunskap.

Ökat forskningsanslag är ytterligt angeläget; det är en annan väg att arbeta för ökad trafiksäkerhet. Samhällsekonomiskt kostar trafikolyckorna 75 öre per mil, men det statliga bidraget till trafiksäkerhetsforskning uppgår till 1 öre per mil. Vill man minska olyckorna måste ökad satsning

Nr 114

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*

på trafiksäkerhetsforskning ske.

Av de under oktober månad omkomna var 15 cykel- eller mopedförare. Kunde vi få fram fler cykel- och mopedbanor, gick det kanske att komma ifrån en del av de här olyckorna.

Gångtrafikanternas säkerhet bör också tillgodoses. Många olyckor sker på övergångsställen och i mörker. En tillfredsställande belysning vid övergångsställen och skyldighet för gångtrafikanter att bära reflexanordningar eller lykta borde kunna begränsa antalet olyckor av det här slaget.

Det finns andra trafikfaror på våra vägar. Jag tänker på de långa lastbilarna. Centerns kvinnoförbund uppvaktade i maj 1971 kommunikationsministern och framförde vissa krav, som man menade borde beaktas för att öka trafiksäkerheten. Bl. a. påpekade man att de långa lastbilarna kan utgöra en stor trafikfara, och man föreslog en begränsning i fråga om längd och vikt för stora lastfordon. Statsrådet var vid det tillfället inte vidare intresserad för de begränsningar som föreslogs, men i år, ett år senare, har han aviserat att åtgärder av det slag som förordades av vårt förbund kommer att aktualiseras.

En bidragande orsak till många trafikolyckor är direkta brott mot gällande trafiklagar. Hastighetsgränser måste vi kanske ha även i framtiden, åtminstone i tätorter och på vissa farliga vägavsnitt, och har vi denna trafiklagstiftning som begränsar hastigheten, då är det nödvändigt med en intensifierad övervakning. En lag som inte efterlevs har knappt någon uppgift att fylla. Ökad trafik kontroll och övervakning tillsammans med intensifierad information och upplysning om trafikfarorna skulle enligt min mening ha stor betydelse för trafiksäkerheten på våra vägar.

En utbyggnad av den kollektiva trafiken så att den passar den enskilda människan vore dessutom önskvärd. Statistiken har visat att olycksrisken för kollektiva transportmedel är endast en tiondel av olycksrisken för de enskilda trafikmedlen.

Herr talman! Jag har den uppfattningen att trafiksäkerhetsfrågorna måste ägnas mycket stor uppmärksamhet, och enligt riksdagens beslut i våras delas denna uppfattning av riksdagens ledamöter. Jag hoppas därför att detta intresse medverkar till att vi snarast får fram en samordnad satsning i syfte att åstadkomma en ökad trafiksäkerhet.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! I höstens remissdebatt har som väntat huvudsakligen berörts de stora och allvarliga sysselsättningsproblemen och de ekonomiska aspekterna i samband därmed. Beträffande arbetsgivaravgiften och höjningen av densamma den 1 januari har i några anföranden också förts in löneskattens betungande verkningar på ideella organisationer och frikyrkliga samfund. Jag skall i remissdebattens slutskede inte ta upp arbetsgivaravgiftens inverkan på näringslivet – många talare har berört densamma – utan endast säga några ord om beskattningen av trossamfundet och invandrankyrkorna.

I går kväll ställde herr Helén till finansministern en fråga, som berörde detta område: Vad tänker regeringen göra för att kompensera de ideella organisationerna med hänsyn till arbetsgivaravgiftens verkningar? Och

herr Sträng svarade: Det får herr Helén svar på – vad regeringen tänker och vad det blir om det blir någonting – en tio dagar fram i januari, när statsverkspropositionen i vanlig ordning läggs fram.

Ett sådant svar var väl väntat av en finansminister – i synnerhet av en så slagfärdig finansminister som herr Sträng. Ändå skulle jag vilja vädja till herr Sträng att än en gång fundera på detta problem. Jag har förvisso en överväldigande majoritet bland frikyrkofolket och i de ideella organisationerna bakom mig, när jag framför en sådan vädjan.

Dessa trossamfund och organisationer bedriver, som säkert herr Sträng väl vet, en för hela vårt land och inte minst dess ungdom synnerligen värdefull och gagnande verksamhet. Den är värd statsmakternas uppmuntran och inte, som man i dag tyvärr uppfattar det, något slags bestraffning.

Arbetsgivaravgiften infördes ju för att kompensera en skatteavlastning för det svenska näringslivet i samband med övergången från allmän värdeskatt till mervärdeskatt. De trossamfund som här nämnts kan bedriva sin verksamhet tack vare de medlemsavgifter och de frivilliga offer som inflyter. En pålaga som löneskatten kan inte kompenseras som i viss företagsverksamhet. Den får till resultat antingen att verksamheten måste inskränkas eller att de frivilliga offergåvorna måste öka. Sveriges frikyrkoråd beräknar att den fyraprocentiga löneskatten på de fria trossamfunden jämte mervärdeskatten kommer att per år röra sig om ett belopp på 13 miljoner kronor. Vi har begärt en utredning om denna specialfråga och kräver att de fria trossamfunden och invandrarkyrkorna kompenseras för dessa avgifter respektive befrias från desamma. Det är, herr talman, en rättvis sak att så sker.

Med detta anförande, i vilket herrar Hyltander, Ekinge och Sellgren (samtliga fp) instämde, var överläggningen slutad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 125 till finansutskottet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 3 Kammaren åtskildes kl. 22.39.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 114

Torsdagen den
9 november 1972

*Allmänpolitisk
debatt*